Q. F. F. S.

DISSERTATIO INAUGURALIS JURIDICA,

DE

NON RESCINDENDO CONTRACTU CONDUCTIONIS OB METUM SPECTRORUM,

QUAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. PHILIPPO WILHELMO,

PRINCIPE BORUSSIÆ, MARCHIONE BRANDENBURGICO, ET DUCAT. MAGDEB. GUBERNATORE, &c. &c.

PRÆSIDE

DN. CHRISTIANO THOMASIO,

SACRÆ REGIÆ MAJESTATIS BORUSSIÆ CONSILIARIO INTIMO, UNIVERSITATIS FRIDERICIANÆ DIRECTORE AC PROFESSORE PRIMARIO, FACULTATIS JURIDICÆ ORDINARIO, ET h. t. DECANO,

PRO LICENTIA

BIBLIOTECA NAZ. ROMA V. EMANUELE

SUMMOS IN UTROQUE JURE HONORES OBTINENDI,

IN ALMA FRIDERICIANA,

IN AUDITORIO MAJORI

Horis ante & pomeridianis d. 10. April. M DCC XI.

Publico Eruditorum examini ſubmittit

JACOB IMMANUEL HAMILTON,

POMERANUS.

RECUSA: HALÆ MAGDEBURGICÆ,

Typis CHRISTIANI HENCKELII, Acad. Typogr. 1725.

247

DISSERTATIO INAUGURALIS

DE NON RESCINDENDO CONTRACTU CONDUCTIONIS OB METUM SPECTRORUM.

§. I.

ANte omnia videndum de quæſtione præjudiciali, an ſint ſpectra? Ubi prima cautio, nequis præcipitanter eos, qui de exiſtentia ſpectrorum dubitant aut eam negant, atheiſmi & impietatis arguat, cum etiam viri pii & probi omnibus temporibus, maximè autem poſt oratum lucem Evangelii fuerint, qui non absque rationibus in hanc ſententiam inclinaverunt. (a)

Pios & probos etiam viros de exiſtentia ſpectrorum dubitare.

(a) Cum propoſitum non ſit, cum quoquam velle indecenter rixari, & tempus non ſuperſit, plures autores, qui de ſpectris ſcripſerunt evolvere, credo mihi à nemine vitio verti poſſe, quod potiſſimum operam daturus ſim, ut in teſtimonium adducam Ludovicum Lava-

terum, Theologum Tigurinum eximium, inprimis cum hic in tractatu de ſpectris maximoperè operam dederit, ut ſententiam de exiſtentia ſpectrorum, quantum fieri poteſt, multis argumentis corroboraret. Ita vero ille ſtatim in præfatione. *Multi*, inquit, *qui nihil harum rerum unquam vel viderunt vel audiverunt, putant omnia, quæ de iis dicuntur, eſſe meras nugas & aniles fabulas; homines enim ſimplices, item timidos, & ſuperſtitioſos ſibi ipſos perſuadere, quod hæc vel illa viderint & audiverint, cum res longè aliter ſe habeat. E diverſo ſunt alii, qui, cumprimum aliquid audiunt, noctu præſertim, ſtatim exiſtimant, ſpectrum aliquod vagari, magnamque animo moleſtiam capiunt, eò quod res phyſicas à ſpectris non poſſint ſecernere. Quidam vero, præcipue illi, qui ex animabus defunctorum lucrum venantur, dicunt, pleraque, quæ audiuntur & conſpiciuntur, animas eſſe mortuorum, opem à viventibus petentes, ut e cruciatu maximorum dolorum Purgatorii liberentur. Multi non plebeji ſolum homines, ſed etiam* EXCELLENTES *viri, mirantur, an ſint ſpectra, & quidnam ſint.* Et adhuc clarius part. I. cap. 2. p. 8. *Complures fuerunt omnibus temporibus, qui negarunt ſpiritus aut ſpectra exiſtere. Epicurei, quæ de illis referuntur, omnia riſerunt, & pro figmentis ludibriisque habuerunt, quibus pueri & imperiti atque ſimplices homines terrerentur &c. Hodierno quoque die multi PII, & BONI VIRI illa, quæ de ſpectris ultro citroque dicuntur, fabularum loco habent, partim quod toto vitæ tempore nulla eis apparuerunt, partim & præcipue, quod ſuperioribus aliquot ſeculis homines, confictis apparitionibus, viſionibus & miraculis, à Monachis & Sacrificibus toties decepti ſunt, ut nunc vera quoque pro falſis habeant.*

§. II.

§ II.

Deinde etiam opera danda, ut, antequam de quæſtione hac præjudiciali ſententiam noſtram aperiamus, declaremus, quid nomine ſpectrorum intelligamus. (b) Ubi miſſis ſententiis variis Ethnicorum Philoſophorum de ſpectrorum definitione (c) ſupponimus, eos, qui ſpectrorum exiſtentiam hodie inter Chriſtianos adſtruunt, per ſpectra intelligere ſubſtantias incorporeas, quæ conſpectæ vel auditæ, vel tactu etiam perceptæ, hominibus terrorem inferunt. (d) Utrum vero hæ ſubſtantiæ incorporeæ ſint animæ defunctorum, an angeli aut dæmones, ad noſtrum ſcopum quidem id non pertinet, ſed ea diſquiſitio Dominis Theologis eſt relinquenda. (e) *Præmiſſa definitio ſpectrorum*

(b) Ne ſcilicet conceptu vago & confuſo inepti fiamus ad obſervandas leges bonæ diſputationis. Unde mallem, ut ipſe Lavaterus *part.1. c.1.* non collegiſſet tam varia & piverſa, lectores magis confundentia, quam erudientia pe viſo, viſione, terriculamento, phantaſmate, phaſmate, pneumate, Laribus, Præſtitibus, Hoſtiliis, Geniis, Penatibus, umbris, Lemuribus, Maniis, Lamiis, Strigibus, Gorgonibus, incubis, ſuccubis, Empuſis, Faugnis, Satyris, Silenis, Onocentauris, Harpyis, Syrenibus & aliis infinitis. Quamvis aliquo modo excuſationem mereatur, cum titulus libri non ſolum de ſpectris loquatur, ſed & de Lemuribus, & maguis, atqne inſolitis fragoribus, variisque præſagitionibus &c.

(c) Quidam ex philoſophis ſpectra appellabant ſpecies viſibiles, & quæ nos ſpectra vocamus, dicebantur ab iis Phantaſmata Gellius *l.5. c.16. Stoici cauſſas videndi dicunt radiorum ex oculis in ea, quæ videri queunt, emiſſionem, aeriſque ſimul intentionem. Epicurus autem affluere ſemper ex omnibus corporibus ſimulacra quædam cor-*

porum ipſorum, eaque ſeſe in oculos inferre atque ita fieri ſenſum videndi putat. Cicero *l.* 15. *Epiſt.* 16. *Quæ Epicurus & Democritus εἴδωλα, Catius Epicureus ſpectra dixit.* Scilicet, ut Caſſendus explicat *ad lib.* 10. *Laertii p. m.* 129. *ſpecies ſeu formas viſibiles, ſenſibiles, intentionales, quas Cicero imagines, Quintilianus figuras, Lucretius ſimulacra dixit.* Plutarchus *de placitis philoſ. l.* 4. *c.* 14 ea explicat de ſpeciebus viſibilibus in ſpeculo. *Phantaſmata* autem vocat *ibidem c.* 12. *quibus rapimur Phantaſtico & inani attractu. Hæc offeruntur Melancholicis & furioſis.*

(d) Lavaterus *l.* 1. *c.* 1. *p.* 1. *Theologi accipiunt* (ſpectrum) *pro ſubſtantia incorporea, quæ conſpectu vel auditu hominibus terrorem infert.* Nos addidimus ſenſum tactus, cum multa narrentur de ſpectris nec viſis, nec auditis, ſed tactu perceptis. Confer Lauaterum *part.* I. *c.* 4. *p.* 18.

(e) Gentiles enim, item Judæi noviores, item Turcæ crediderunt ac credunt, animas quaſdam errare, & ſubinde hominibus apparere. Lavaterus *part.* 2. *c.* 1. Pontificii etiam docent, animas in inferno & purgatorio exiſtenes quandoque apparere, atque Laicos inſtruunt, quomodo circa tales animas ſe gerere debeant, item docent, eſſe bonum opus, animas liberare. *Id ibid. cap.* 2. Quisnam ſit ſcopus & effectus huius doctrinæ, docet *c.* 3. & poſtea falſitatem eius prolixius oſtendit *capite* 4. *& ſeq.* per argumenta Theologica inculcans, quod ſpectra ſint angeli mali, rariſſime boni, nequaquam vero animæ mortuorum.

§. III.

Rationes eorum, qui ſpectra negant.

Rationes igitur, quibus utuntur, qui ſpectra negant, potiſſimum ad duas claſſes referri queunt, vel enim factum reſpiciunt, vel cauſas facti. Quoad primam

claſſem

claſſem non diffitentur ipſi diſſentientes, quod ſæpius homines, qui putarunt ſpectra ſibi apparuiſſe, fuerint decepti a ſeipſis, ſæpiſſime vero ab aliis hominibus. (f) Quoad ſecundam claſſem utriusque deceptionis (g) variæ cauſæ eſſe poſſunt ac ſolent, tam naturales quam morales, puta melancholia, furor, meticuloſitas, imbecillitas viſus & auditus, pertinacia, amor, odium, otium, invidia, avaritia, ambitio, laſcivia, libido, cupiditas allos irridendi, furandi, ſuperſtitio &c. (h)

(f) Sic Lavaterus *part. 1. c. 2.* variis exemplis declarat, melancholicos & furioſos multa ſibi im ginari, quæ revera non ſunt, quorſum etiam refert Lycantropiam & Hydrophobiam, item Ephialtem. In *capite 3.* probat, meticuloſos homines fingere, ſe ſpectra videre & audire, inprimis mulieres & pueros. In *capite 4.* oſtendit, quod illi, qui imbecilli viſu & auditu ſunt, ſibi multa imaginentur, quæ revera non ſunt, item Ebrios multa videre quæ non ſunt, quosdam videre ſeipſos, maximas item deceptiones oriri, ſi metus & imbecillitas viſus aliorumque ſenſuum concurrant. In *capite 5.* tranſit ad eos, qui alios terrent, ut putent ſe ſpectra vidiſſe vel audiviſſe, v. g. juvenes hilares & jocoſos, veſtes quibus diabolum referant, induentes, ſcorta, ſcortatores, fures. *Capite 11.* recenſet varias res phyſicas, vulgo pro ſpectris habitas, puta animalia, mures, cartos, onocrotalos, canes, &c. Item echo, noctu lulentia, lucernas ardentes, exhalationes, res in ſpeculis opticis viſas &c.

(g) Ita v. g. meticuloſitas cauſa non ſolum eſt, ut ipſi nos decipiamus, ſed etiam ut decipiamus alios, quemadmodum oſcitante uno oſcitat & alter. Ita pertinacia & prætenſa in fallibilitas, aut pudor intempeſtivus errorem confitendi, non ſolum nos impellit, ut alios ſtudio

dio decipiamus, ſed etiam videmus quotidie homines tali pertinacia præditos, a ſeipſis decipi, ut credant ſe talia videre, quæ non vident. Quamvis iſta applicatio non poſſit fieri in omnibus cauſſis, ſed ex illis quædam magis pertineant ad deceptiones proprias, ut v. g. imbecillitas viſus, quædam ad deceptiones aliorum, ut cupiditas furandi, ſcortandi &c.

(h) Vide Lavateri capita modo lit. f. recenſita. Potiſſimum autem huc pertinet *cap.* 10. *part.* I. cuius rubrica eſt: *mirum non eſſe, quod olim falſæ apparitiones factæ ſint, neque mirum eſſe, ſi hodie quoque fiant*, ubi ipſe ſequentes cauſas, avaritiam, invidiam, otium, amorem &c. recenſet, quod hæ præ reliquis hominum generibus eos, qui in monaſteriis & collegiis degunt, ad fingenda ſpectra irritent.

§. IV,

Fraudes multæ ſacerdotum apud Gentiles & Clerici Pontificii hic intervenientes.

Inprimis autem tam Gentilium ſacerdotes, quam apud Chriſtianos Clerus Pontificius varias cauſſas habuerunt, fictione ſpectrorum decipiendi Laicos, aut alios incautos, atque illis inanem metum incutiendi; Potiſſimæ cauſſæ fuerunt, expletio tecta libidinis, opum & gloriæ acquiſitio, perſuaſio variorum errorum, qui ſi a Laicis crederentur, augebant honores & divitias Cleri &c. (i)

(i) Lavaterus *part.* I. *c.* 6. *p.* 22. *His accedit, quod omnibus ſeculis aliqui ſacerdodes extiterunt, qui res miras exercentes, & magicis artibus operam dantes, ſtultos homines, qui illos maximi fecerunt, variis modis dementarunt, ut magnam vim argenti colligerent, & voluptatibus indulgerent.* Ubi ſimul ex Joſepho adducit hiſtoriam de Mundo, ope ſacerdotum Ægyptiorum, ſub fictio-

Digitized by Google

fictione ac ſi Anubis eſſet, Paulinam nobilem fœminam ſtuprante, item ex Ruffini Hiſtoria Eccleſiaſtica, de Tyranno ſacerdote Alexandrino, ſub ſpecie Saturni matronas plurimas comprimente. In *cap.* 7. ex Theodoro Lectore refert exemplum Timothei Æluri, itidem Alexandriæ ſe angelum mentientis, & ſic ad Epiſcopatum evedi, item notam hiſtoriam de quatuor monachis ordinis prædicatorum, Bernæ initio ſeculi decimi ſeptimi multas apparitiones fugentium, ad refutandos Franciſcanos, immaculatam conceptionem virginis fingentes, & propterea crematos. Subiungit Lavaterus *p.* 34. *Certum eſt, quod, poſtquam illorum monachorum impietas, doli & ſcelera percrebuerünt, res Clericorum labefactari cœperint, & multis piis viris magis magisque ſuſpecta eſſe, cum dixerunt, hanc vel illam animam opem eorum expetiviſſe; cereos ſua ſponte accenſos fuiſſe: hanc vel illam imaginem locutam, lacrymatam eſſe, ab uno loco in alterum ſe moviſſe; hunc vel illum divum monaſterium ornaſſe pretioſis reliquiis: cruces ſanguine Chriſti conſperſas eſſe: etſi confirmationem Pontificum ſuper his rebus impetrarint, tamen multi deinceps noluerunt credere, rem ita ſe habere. Item, quod hic vel illi ſanctus Pater in ecſtaſin incidens res mirandas viderit; quod Franciſcus & Catharina Senenſis quinque vulnerum Chriſti ſtigmata in ſuo corpore geſtarint. Ad hæc non immeritò dubitari cœpit de transſubſtantiatione panis in corpus Chriſti, cum toties hoſtiam veneno infecerint. Item de illis, quæ de indulgentiis, vigiliis, ordinibus, purgatorio, aqua luſtrali, ſatisfactionibus, pleno ore declamitarunt. Capite* 8. ex Sleidano recenſet ludum cruentum & funeſtum, à monachis Franciſcanis Aureliæ in Gallis 1534. inventum, in odium fœminæ cuiusdam honeſtæ, ideò quod teſtamento ſuo cauerat ut ſine pompa & ſtrepitu ſepeliretur. In *capite* 9. varia exempla ex

Strum-

Digitized by Google

Stumpfio Parochi in Helvetia, ſub ſpecie beatæ virginis virgunculæ ſimplici & ſuperſtitioſæ apparentis, eique ſtuprum perſuadentis, ex Roterodamo, alterius Parochi, ſpectrum fingentis, ſed fuſte probe dolati, item alterius, vivos cancros, quibus ad latus cereoli ardentes affixi erant, in cœmeterium noctis tempore immittentis, & blebem decipientis, ac ſi de functorum animæ eſſent, quæ miſſis & eleemoſynis flagitarent è cruciatu liberari, & ſimilia ex Buchanano & propria experientia narrat. In *capite* 10. *p.* 45. vero oſtendit, nec ipſos Pontifices à fingendis ejusmodi apparitionibus & ſpectris immunes fuiſſe, exemplo Bonifacii octavi aliorumque. Et notanter dicit *p.* 44. *Ad hæc Clerici* (pontificii) *hanc quoque prærogativam habent, quod homines, præſertim ſuperſtitioſi, eos ſumma obſervantiâ colant & diligant: nemo putat, eos rebus malis, fraudibus & dolis ſtudere: omnes expectant ab eis longè alia. Poſſunt igitur ſi rebus malis operam dent, facilè latere, niſi Deus malitiam eorum, mirabili indicio prodat, & in lucem protrahat.* Propius ad rem faciunt ea, quæ *Parte* 2. *cap.* 3. *p.* 105. diſſert. *His apparitionibus, miſſæ, ſimulacra, ſatisfactiones, peregrinationes religionis ergo, reliquiæ ſanctorum, vota monaſtica, feriæ, auricularis confeſſio & alii cultus atque ceremoniæ; breviter omnia, quæ ex ſcripturis ſacris probari non potuerunt, magnam autoritatem paulatim nacta ſunt. Res eo deducta fuit, ut multi pii & ſimplices homines genium ſuum fraudarent, ut haberent, quibus otioſos monachos & ſacerdotes alerent, & quæ ſimulacris offerrent. Sacella, altaria, monaſteria, perpetuos lychnos, anniverſaria, fraternitates, & alia fundarunt, ut ſuos ex tormentis purgatorii redimerent. Hoc enim ut facerent, nocturni illi lemures juſſerunt. Mutanda aliquando eorum hortatu fuerunt teſtamenta. His rebus ſacerdotes & monachi pa-*

roe-

roccias, collegia & monſteria annuis reditibus valde auxerunt: optima prædia, vineas, agros, prata, vinaria, piſcinas, mancipia, jurisdictiones, magna dominia & jus gladii ſibi compararunt. Poſtquam enim homines firmiter crediderunt animas redire, plerique omnia fecerunt quæcunque illæ poſtularunt. Hoc modo feſtum omnium ſanctorum & ordinem Carthuſianorum ortum eſſe, ſimul perſpicuè oſtendit *p.* 106. *ſeq. Parte* 3, *cap.* 4. *p.* 81. docet ſimile intereſſe ſacerdotum Ethnicorum, *dum umbræ apparentes petierunt honeſtam ſepulturam, & ut juſta funebria ac aliæ ceremoniæ in eorum gratiam haberentur, unde cenotaphia nata eſſe, Septimas, Triceſimas, Anniverſaria ſacra &c.* Denique ead. *part* 3. *cap.* 10. *p.* 200. adhuc alia obſervat huc pertinentia; ſcilicet perſuaſum eſſe populo, *ad pellenda ſpectra imprimis conferre, ſi quis oret Ave Maria. Ulterius progreſſi*, inquit *p.* 202. *aquam peculiaribus ceremoniis exorciſarunt, & conſecrarunt &c. hanc vim ei tribuentes inter alia, quod pellat ſpectra & phantaſmata. Salem ſimiliter conſecrarunt & docuerunt, quocunque projiciatur, pellere ſpectra &c. Adhæc lucernas, palmas, herbas & alias creaturas certis ceremoniis & verbis adjurarunt, ad pellenda, ut vocant, phantaſmata. In loca illa, in quibus ſpectra vel viſa vel audita ſunt, & hæc & alia, ut reliquias ſanctorum, detulerunt. Affirmarunt etiam, campanas vel tintinnabula ſuo clangore diabolos ex aere pellere. Cæterum animæ illæ fictitiæ nihil petierunt tam obnoxiè, quàm ut frequentes miſſæ in eorum gratiam celebrarentur: illas enim ad redimendum eas ex purgatorio maximas & incredibiles vires habere aſſeruerunt.* Et *p.* 205. *Audivi homines, qui proficiſcerentur, ſe tàm ſuperſtitioſos fuiſſe, ut cum ſacerdos hoſtiam ut vocant, elevaret in celebratione miſſæ, ſtatim manu vultum deterſerint, quod cre-*

252

Digitized by Google

derent ad hoc prodeſſe, ut nulla ſpectra adſpectabili forma illis eſſent occurſura.

§. V.

Rationes affirmantium ſpectra, non omni exceptione majores.

Confirmavit eos, qui exiſtentiam ſpectrorum negarunt, quod viderent rationes, quæ pro eorum exiſtentia proferuntur, ita eſſe comparatas, ut ex hypotheſi ipſorum diſſentientium non pauca contra eas proferri haud absque veroſimilitudine poſſint. Id quod docebunt ſequentia.

§. VI.

Scilicet (1) Provocatio ad varias hiſtorias gentilium.

Dari ſpectra, probare voluerunt diſſentientes ex variis hiſtoriis gentilium. (l) Sed non deficit prioribus exceptio, etiam hiſtoricos Gentilium potuiſſe bona fide errare, uti errarunt hodienum multi viri boni pontificii, miracula falſa pro veris narrantes, (m) aut etiam ipſos, de quibus talia narrantur, vel fuiſſe deceptores, aut deceptos. (n)

(l) Huc pertinet integrum *Caput 12. part. 1.* Lavateri, ſcilicet ex Svetonio, quod Triton Julio Cæſari apparuerit, ex Plutarcho, Theſeum in pugna Marathonia viſum, item de Bruti malo genio, item ex Valerio Maximo, Dione Caſſio, Plinio, Capitolino, Vopiſco, Ammiano Marcellino, Lucano, plura exempla ibidem adducta.

(m) Ut taceam, quæ de hiſtoricorum Græcorum & Romanorum quorundam fide, etiam in aliis ſuſpecta, jam alii narrarunt. Conf. diſſert. Dn. Præſidis de Fide Juridica *c.2.* §. 12. 17. *ſeq.* & in cautel. circa præcogn. Juriſpr. *c.5. p.67. ſeq.*

(n) Quod facile patebit, ſi quis ad ſingula a Lavatero adducta in *d. cap. 12.* applicet monita ejusdem jam ſuprà lit. f.

lit. f. excerpta; annon metus, debilitas viſus, laſcivia, ambitio, avaritia &c. ejusmodi hiſtoriis occaſionem dederint.

§. VII.

Sed tamen inſuper probatur, eſſe ſpectra, ex hiſtoria veteris Eccleſiæ & ſcriptis Sanctorum Patrum (o). Hic vereor, ne increduli eadem opponant, quæ oppoſuerunt hiſtoriis gentilium, (p) ne urgeant, ſæpe ſub nomine Eccleſiæ veteris, latere Eccleſiam ſuperſtitioſiſſime Papalem, (q) item nec Patres primorum ſeculorum, etiam aliis maxime venerandos, hic a ſuſpicione fraudum, ſaltem piarum, immunes eſſe. (r)

(2) Ad hiſtorias veteris Eccleſiæ & ſcripta ſanctorum Patrum.

(o) Ita Lavaterus *part.* 1. *c.* 13. ex Sozomeno, Theodoro Lectore, Nicephoro, Abdia, Ambroſio, Auguſtino, Gregorio, vitis Patrum, vita Johannis Chryſoſtomi, exempla de ſpectris adducit.

(p) Scilicet Patres, etſi fuerint viri Sancti, optimi, pii, homines tamen fuerunt. At errare humanum eſt. Affectibus incitari ad pias fraudes, ut vocantur, humanum eſt.

(q) Loquatur hic ipſe Lavaterus *d. c.* 13. *p.* 60. *Apud Nicephorum & Abdiam multa extant de viſionibus, ſomniis, miraculis ſanctorum, item de ſpectris. Diligentius enim illa deſcripſiſſe doctis videntur, quam alia, quæ plus ad propoſitum feciſſent, & majore cum fructu a lectoribus cognoſci potuiſſent. Evolventi hiſtorias, quæ poſteris temporibus, præſertim a monachis deſcriptæ ſunt, innumera hujus generis occurrunt. Hoc tamen diſſimulare non poſſum, multa, ab eis ita deſcribi, ut lectoribus non immerito ſuſpecti ſint. Ludovicus Vives, Beatus Rhenanus, & alii viri docti in deſcriptione alia-*

rum quoque rerum, de monachorum Chronicis queruntur, quod ab hominibus indoctis abſque judicio collecta ſunt. Subjungit quidem Lavaterus. *Quisque tamen tribuat eis, quantum voluerit. Etſi vero multa in illis ſint inepta & ridicula, tamen credendum eſt, quædam ſaltem ita ſe habere, ut illi literis mandarent.* Sed mallem, ut rationem addidiſſet, cur illis in quibusdam quæ de ſpectris narrant, credendum ſit. Nam de aliis rebus nemo forte litem movebit Lavatero. Imo audiamus ipſum Lavaterum *capite ſtatim ſequente 13. p. 61. Quod legendas ſanctorum, ut vocant, promtuaria exemplorum & vitas patrum attinet, in quibus multæ apparitiones ſpirituum continentur, non multum iis tribuere poſſumus. Pleraque enim, quæ in illis extant, parum ſunt veroſimilia. Forta ſis religionem & timorem hominibus, fictis illis narrationibus, injicere voluerunt, &c. Petrus Damianus &c. cujus magna eſt in Papatu propter doctrinæ & pietatis opinionem autoritas, narrat quendam Clericum Colonienſem, quodam tempore equo fluvium tranſeuntem, Sanctum Severinum, Epiſcopum Colonienſem, (qui non multo ante e vivis exceſſerat, & ſepulcro conditus multis miraculis claruerat) in illo vidiſſe. Hunc apprehendiſſe frenum Clerici, ne ulterius progrederetur. Clericum obſtupuiſſe, &, cur illic tantus vir detineretur? inquiſiviſſe. Epiſcopum petiiſſe, ut manum ei præberet, ut ſentiret, quomodo haberet. Cumque manum Clerici aquæ impreſſiſſet, momento, propter ingentem calorem carnes reſolutas diffluxiſſe, ut nuda oſſa tantum apparerent. Ad quem Clericus: Cum ſis tam celebris in Eccleſia, qui ſit, ut ita crucieris? Reſpondit Severinus: hanc ſolum ob cauſam, quod horas canonicas per diſtincta horarum ſpatia non abſolui. Fui enim in aula Imperatoris, conſiliis ejus occupatus. Mane omnibus coacervatis, toto die negotiis aliis fui implicatus,*

Digitized by Google

tus, ideò hujus ardoris ſero ſupplicium. Sed omnipotentis Dei auxilium uterque imploremus, ut manum ſuam reſtituat, quod ſtatim factum eſt. Et dixit ad Clericum: Vade fili, obſecra fratres eccleſiæ noſtræ, ut pro me preces fundant, & indigentibus eleemoſynas diſtribuant, ſacrificiorumque votis inſiſtant. His enim peractis ego mox ex tormentis illis liberabor, & expectantibus me beatorum civium choris adjungar. Et merito Lavaterus totam hanc narrationem pro fabuloſa habet. De aliis igitur, cur non idem ferant judicium alii, cauſam non videmus.

(r) *Quod Gregorii dialogos attinet*, inquit Lavaterus *part. 2. cap. 12. p. 145. non poſſum diſſimulare, multa illis contineri, quæ nequaquam veriſimilia, ſed fabulis anilibus ſimilia ſunt. Non quod ſanctus ille Pater ex malitia ea exſcripſerit, ſed quia nimis fuit credulus, & multa ex aliorum potius relatione in ſuos libros contulerit, quam quod certa & explorata habuerit &c. Deinde ætate Gregorii cæptum eſt, illis apparitionibus & viſionibus multum tribui. Vera quoque & ſimplex doctrina illis ipſis temporibus valde coeperat labefactari. Plurimum autem refert, in quæ quisque tempora incidat. Ipſemet faſſus eſt ſua tempora &c. Quidam eum excuſantes dicunt, quod ideo dialogos ſuos miraculis & prodigiis reverſerit, ut pertinaces & duri animi Longobardorum illis exemplis molleſcerent, veramque religionem amplecterentur, quam tantopere inſectati fuerant. Quod autem nequaquam utile ſit his adminiculis, fictis ſcilicet narrationibus propagare veram fidem, etiam Vives lib. 5. de tradendis diſciplinis, agnoſcit.* Sed forte Auguſtini ſaltem autoritas erit omni exceptione major.

Utinam eam non ipſe Lavaterus deprimeret, dum in *arte* 3. *c.* 10. *p.* 199. *ſeq.* ubi voluit oſtendere, varias ſuperſtitiones paulatim creviſſe, de eo ſic ſcribit: *D. Auguſtinus lib.* 22. *de civit. Dei c.* 8. *ponit talem hiſtoriam. Vir tribunitius Heſperius, qui apud nos eſt, habet in territorio Fuſſalenſi fundum Cubedi appellatum, ubi cum afflictione animalium & ſervorum ſuorum, domum ſuam ſpirituum malignorum vim noxiam perpeti, comperiſſet, rogavit noſtros, me abſente, Presbyteros, ut aliquis eorum eo pergeret, cujus orationibus cederent. Perrexit unus, obtulit ibi ſacrificium corporis Chriſti, orans, quantum potuit, ut ceſſaret illa vexatio. Deo protinus miſerante ceſſavit. Acceperat autem ab amico ſuo terram ſanctam, de Hieroſolymis allatam, eamque ſuſpenderat in cubiculo ſuo, ne quid mali etiam ipſe pateretur. At ubi domus eius ab illa infeſtatione purgata eſt, quid de illa terra fieret, cogitabat, quam diutius in cubiculo ſuo, reverentiæ cauſa habere nolebat &c.* Subjungit ſtatim Lavaterus. *Hinc claret, ſuperſtitionem ſtatim cœpiſſe, & ut fit, ingenti incremento auctam eſſe &c. Mox etiam coeptum eſt, orari pro animabus, & ſacrificari, & bono quidem animo, quod ex quibusdam locis ſanctorum patrum non obſcure intelligitur. Poſtea cum Epiſcopi & Parochi veteres ſuperſtitiones non modo non correxerunt, ſed potius bona, ut vocant, intentione auxerunt, tandem in immenſum auctæ ſunt.*

§. IIX.

(3 *Ad hiſtorias ab aliis ſcriptoribus idoneis allatas.*

Porro probatur ex aliis ſcriptoribus idoneis, ut Alexandro ab Alexandro, Baptiſta Fulgoſo, Philippo Melanchthone, Johanne Manlio, Ludouico Vive, Hiero-

ronymo, Cardano, Olao Magno, ſpiritus interdum apparere (ſ) ſed ut taceam, hic miſceri quosdam ſubleſtæ fidei, (t) non poterit horum major eſſe autoritas, quam ſanctorum patrum. Et vel ſola narratio ex Melanthone excerpta fabulam ſenſibiliter olens, reliquorum ſcriptorum traditiones meritò ſuſpectas reddidit. (u)

(ſ) Vide Lavaterum *part. I. cap. 15.*

(t) Nam v. g. Manlii loci communes non ſunt majoris fidei, quam vitæ patrum & promtuaria exemplorum, de quibus, quid ipſe Lavaterus ſentiat, jam excerpſimulit g. Cardanum vero, hominem meticuloſum, melancholicum, & ſœpe fatuum planè, ut ex ipſius vita ab ipſomet deſcripta videri poteſt, quis inter hiſtoricos idoneos referat. De Olai Magni mendaciis hodie nemo dubitat.

(u) Nam Melanthon reliquis à Lavatero hic adductis omnibus, ſi non præferendus, certè nemini eorum poſtponendus eſt. Ita vero ſe habent, quæ ex Melanthone excerpſit Lavaterus. *In libro, quem Melanthon inſcribit: Examen Theologicum, recitat hiſtoriam: ſe habuiſſe amitam, quæ ubi mortuo marito aſſideret foco triſtior, duo domum ejus ingreſſi ſunt: quorum hic in mariti ſpecie, ſe maritum eſſe mulieris defunctum dicebat: alter procerus, Franciſcani monachi formam induerat. Hic maritus ad focum accedens, moeſtam ſalutat uxorem, eamque ſine metu eſſe jubet, offeritque ſe veniſſe, ut quædam ei mandaret. Hinc longum monachum tantiſper in hypocauſtum ſecedere jubet, inde ſermonem exorſus, ſacrificulos tandem conduci, qui miſſas recitent, maximoperè orat, obſecrat, & obteſtatur impensè, atque diſceſſurus ſibi dexteram porrigi jubet, perterrefactæ autem, exhorreſcentique cum ſe nihil damni daturum promitteret, dexteram illa dat, quæ, etiamſi non læderetur, ta-*

tamen uſque adeò uri videbatur, ut ſemper manſerit nigra. Poſtea evocat Franciſcanum, & ſimul egreſſi incunctanter evaneſcunt. Jam mallem ſcire, quid Lavaterus reſponſurus ſit Pontificio, qui fabulam illam ex Petro Damiano ſuprà recenſitam lit. q. pro verâ hiſtoria narraret & ad pietatem Damiani provocaret. Haud dubie allegaret, quod fabula hæc inventa ſit ad perſuadendam neceſſitatem horarum canonicarum. Cur non igitur etiam ſenſit, fabulam hanc ab amita Melanthonis inventam eſſe, ad perſuadendam neceſſitatem miſſarum pro animabus in purgatorio. Ergo amita Melanthonis hoc privilegio apud ſagaciores non gaudebit, ut quis hac in parte ipſi credat, etſi alias potuerit eſſe fœmina pia.

§. IX.

(4) Ad quotidianam experientiam.

Ulteriùs ad quotidianam experientiam provocat Lavaterus, (x) quod ſcilicet ſpiritus opem petant, noctu in extruendis novis ædificiis laborent, in fodinis dæmones appareant &c. Sed uti contra leges bonæ diſputationis hic iterum vera ſupponuntur, de quibus, an ita contigerint, in quæſtione eſt, (y) ita oblitus eſt Lavaterus eorum, quæ alibi de credulitate virorum proborum ipſe annotavit. (z)

(x) Lavaterus *part. 1. c. 16.*

(y) Inprimis mirandum, quod Lavaterus ad illam quotidianam experientiam referat illos caſus p. 68. *quod auditi ſint ſpiritus, qui interrogati: quinam eſſent? dixerunt: ſe eſſe animas cruciatus patientes, & ſi quis interrogaverit, quomodo ex illis cruciatibus liberari poſſint, reſponderunt, ſi certus miſſarum numerus celebretur, peregrinationes ad divos inſtituantur, &c. poſteà multâ*

luce

luce & gloria apparentes dixerint ſe liberatas eſſe, ſuiſque benefactoribus gratias egerint, promiſerintque, ſe quoque apud Deum & divam Virginem pro illis interceſſuras eſſe.

(z) *Hodie quoque*, inquit *part. 2. cap. 12. p 145. multi ſunt pii & honeſti viri, qui hoc vitio laborant, quod nimis cito credunt, ſeque aliis ridendos præbent. Ex ſe alios metiuntur. Puderet eos aliquid falſi aſſerere. Ita putant; alios quoque affectos, qui eorum ſimplicitate & bonitate abutuntur.*

§. X.

Denique quod textus Sacræ Scripturæ attinet, de diſcipulis perterritis, Salvatorem pro ſpectro habentibus Matth. 14. Luc. 24. de ſpectro ſub Samuelis umbra apparente, lib. 2. Samuelis, de manu in convivio Regis Balthaſaris apparente, Dan. 5. &c. (a) haud dubie diſſentientes urgebunt, per metum diſcipulorum non probari ſpectra (b), & de Saule umbram Samuelis prouocare cupiente, incertum eſſe, an & quid Sauli apparuerit. (c) (5) *Ad teſtimonium Sacræ Scripturæ.*

(a) Nam reliqua exempla, à Lavatero *part. I. cap. 18.* adducta tanquam adhuc magis dubia, afferre nolui, ſcilicet ex 2. Sam. 5. & 1. Paralip. 14. de ſtrepitu in cacuminibus arborum excitato. Ubi addit Lavaterus. *Volunt hunc ſonitum portentoſum fuiſſe.* Item 1. Sam. 7. de voce magna ſuper Philiſtæis audita, 2 Reg. 6. & 7. de Syris ſtrepidum curruum, hinnitum equorum & fremitum ingentis exercitus audientibus. Nam hæc omnia etiam alio modo miraculoſe fieri potuerunt, quam per ſpectra. Item de ſpectris, quorum mentio fit 2. Machab. 3. 10. & 11. Nam ipſe Lavaterus fatetur, hunc librum non eſſe Canonicum. Et parum perſvadebit diſſentientes ratio Lavateri, circa exempla tamen adduxerit;

xerit; *quia videlicet hi libri conjuncti ſint libris Canonicis & à quovis legi poſſint.*

(b) Ipſe Lavaterus *part. I. c. 3. p.* 14. exemplum hoc de diſcipulis refert in capite, ubi tractat, quod meticuloſi homines fingant, ſe ſpectra videre & audire, & ſubjungit p. 15. *Hoc loco vides, pavore factum eſſe, ut diſcipuli Dominum ipſum ſpectrum eſſe putaverint. Mirari itaque nemo debet, ſi nos quoque metu impediti unum pro altero habeamus, nobisque perſuadeamus, quod ſpiritus viderimus, ubi nulli fuerint.*

(c) Nihil quidem hic definimus, ſed rem Dominis Theologis tractandam relinquimus. Interim certum eſt, Syracidem putaſſe, quod ipſe Samuel apparuerit Sauli; alios vero putare, Saulem nihil vidiſſe, ſed potius mulierem decepiſſe Saulem fingendo apparitionem, & ex ventre locutam fuiſſe. Et cum adeò hæc quæſtio de expoſitione illius loci non pertineat ad articulos fidei, neque in Auguſtana Confeſſione aut etiam in formulâ Concordiæ aliquid de eâ ſit definitum, licebit ſaltem ſalvâ orthodoxiâ, unam ex his ſententiis, quæ veroſimilior videtur, amplecti.

§. XI.

Aſſeritur, dari ſpectra, ſed eorum exempla eſſe rariſſima.

Quid ego dicemus? An negabimus exiſtentiam ſpectrorum? Abſit. Credimus utique dari ſpectra, partim, quod ad exemplum ex Daniele nihil ſit quod regeri poſſit, (d) partim etiam, quod non deſint experimenta aliorum, de quibus nulla eſt ſuſpicio fraudis aut falſæ imaginationis. (e) Interim credimus, ex mille, quæ referuntur exemplis, pauciſſima vera eſſe. (f)

(d) Nam liber Danielis eſt Canonicus, & apparitio illa à pluribus viſa fuit.

(e) Ita Dn. Præſes mihi retulit, ſe à viro integræ fidei, minimè meticuloſo, audiviſſe, quod triduo ante ortum incen-

cendium ipſe viderit in hypocauſto, manum humanam in loco, ubi nullus homo ſubſiſtere poterat, ter pulſaſſe ab extra feneſtram illius hypocauſti. Ergo hic noſtra facimus verba Beati Puſendorfii *in Epiſt. ad amicos pag. 125. Eridis Scandicæ: Sic non credam ego diabolum dari* (ex imputatione Becmanni) *qui ejusdem ſatellitem tantâ rabie in me ſævire ſentio? Nam quæ Becmannus in me patravit, humanam malitiam longè excedunt. Sed quod ſpectra peculiarem articulum fidei conſtituant, nondum audivi, ſuper quibus ſi quis ad inquiſitionem me trahat, ſic reſpondebo: Me nunquam ſpectrum vidiſſe, nec ut videam, cupere. Ab imperitis hominibus multa nocturno metu & errore caliginis, aut illuſionibus aliorum fingi, putare. Omnibus promiſcue fidem detrahere temerarium cenſeri.*

(f) Propter rationes hactenus in theſibus præcedentibus adductas.

§. XII.

Cum vero ſpectra ſint varii generis & in variis locis compareant, (g) confeſſio hæc de exiſtentia ſpectrorum nondum ſufficit ad diſſertationem præſentem. (h) Ea enim non obſtante credimus, omnes illas narrationes de ſpectris ædes infeſtantibus, (i) non eſſe aniles, ſed aſtutè vel à Sacerdotibus gentilibus, (k) vel à Clero Pontificio, (l) vel a Furibus (m) & Scortatoribus (n) excogitatas fabulas. *De exiſtentia tamen ſpectrorum ædes infeſtantium valde dubitatur.*

(g) Lavaterus *Part. I. cap. 19. p. 85. Etſi vero omnibus in locis hæc* (ſpectra) *audiantur, præcipuè tamen in campis illis, in quibus prælia commiſſa, vel in locis ubi ſupplicia de ſontibus ſumuntur: in ſylvis, in quas olim adjurarunt dæmonas expulſas ex hominibus: in templis, monaſteriis, circa ſepulcra & limites regionum atque agro-*

Digitized by Google

agrorum : in carceribus, domibus, artibus, aliquando in ruinis & ruderibus arcium.

(h) Nam à genere ad ſpeciem non valet illatio affirmativa, aut ab una ſpecie ad aliam. Datur leo, datur draco, datur capra, ſed tamen propterea non datur chimæra

(i) Dico ædes infeſtantibus, non in ædibus apparentibus. Nam de prioribus hic eſt quæſtio, non de poſterioribus. Scilicet non datur haud dubiè actio ad reſcindendam locationem conductionem, ſi ſpectrum ſaltem rariſſimè appareat & nemini noceat in ædibus. Sed qui metum ſpectrorum putant eſſe cauſam reſcindendi conductionem, loquuntur de ſpectris vel nocentibus & damnum dantibus, vel certe inhabitantes ita frequenter & graviter terrentibus, ut inhabitari tuto non poſſint. Ergo non negamus, ſpiritus apparere in ædibus. Neque adeò huc ſpectat aut nobis opponi poteſt manus illa apud Danielem. Neque negamus aut non credimus ea, quæ ſubinde de ſpectris narrantur apparentibus in caſtris aut ædibus principum, quoties princeps aliquis moriturus eſt, ſed judicium aut fidem noſtram hic ſaltem ſuſpendimus.

(k) Ni fallor antiquiſſima narratio de tali ſpectro eſt illa quæ legitur ap. Plinium ſecundum *l. 7. Epiſt. 27. ad Suram. Erat Athenis ſpatioſa & capax domus, ſed infamis & peſtilens. Per ſilentium noctis ſonus ferri, & ſi attendere acrius, ſtrepitus vinculorum longius primo, deinde è proximo reddebatur. Mox apparebat idolon, ſenex macie & ſqualore confectus, promiſſâ barba, horrenti capillo, cruribus compedes, manibus catenas gerebat quatiebatque. Inde inhabitantibus triſtes diræque noctes, per metum, vigilabantur : vigiliam morbus, & creſcente formidine, mors ſequebatur. Nam interdiu quoque, quanquam abſceſſerat imago, memoria imaginis oculis inerrabat, longiorque cauſis timoris timor erat.*

erat. Diſerta inde & damnata ſolitudine domus, totaque illi monſtro relicta: proſcribebatur tamen, ſeu quis emere, ſeu quis conducere, ignarus tanti mali, vellet. Venit Athenas Philoſophus Athenodorus, legit titulum, auditoque pretio, quia ſuſpecta vilitas, percunctatus, omnia docetur, ac nihilominus, imò tanto magis conducit. Ubi coepit adveſperaſcere, jubet ſterni ſibi in prima domus parte, poſcit pugillares, ſtilum, lumen. Suos omnes in interiora dimittit. Ipſe ad ſcribendum animum, oculos, manum intendit, ne vacua mens audita ſimulacra & inanes ſibi metus fingeret. Initia, quale ubique, ſilentium noctis, deinde concuti ferrum, vincula moveri. Ille non tollere oculos, non remittere ſtilum, ſed obfirmare animum, auribusque prætendere, tum crebeſcere fragor, adventare etiam, ac jam, ut in limine, jam ut intra limen audiri. Reſpicit, videt, agnoſcitque narratam ſibi effigiem. Stabat, innuebatque digito, ſimilis vocanti. Hic contra, ut paululum expectaret, manu ſignificat, rurſusque ceris & ſtilo incumbit. Illa ſcribentis capita catenis inſonabat. Reſpicit rurſus idem quod prius innuentem: nec moratus tollit lumen, & ſequitur. Ibat illa lento gradu, quaſi gravis vinculis. Poſtquam deflexit in aream domus, repentè dilapſa deſerit comitem. Deſertus herbas & folia concepta ſignum loco ponit. Poſtero die adit magiſtratus, monet, ut illum locum effodi jubeant. Inveniunt oſſa inſerta catenis & implicita, quæ corpus ævo terraque putrefactum nuda & exeſa reliquerat vinculis. Collecta publicè ſepeliuntur. Domus poſteà rite conditis manibus caruit. (i. e. phaſmatibus) Volui locum totum deſcribere, quia ſæpius ad eum infrà provocabimus. Excerpſit etiam totum, etiam cum iis, quæ antecedunt & ſequuntur, Lavaterus *Parte I. cap. 12. p. 54. ſeqq.* Catanæus *in notis ad Plinii dictum locum* provocat ad Luciani *Philopſeudem*, ubi eandem

rem,ſed ſub aliis circumſtantiis, narrari aſſerit. Ergo deſcribamus & hunc Luciani locum *ex Tom. II. p. 750. ſeq.* ſecundum verſionem Thomæ Mori. *Atqui inquit ille* (Arignotus Philoſophus Pythagoreus) *ſi quando Corinthum veneris, roga, ubi ſit Eubaditæ domus. Atque ubi tibi fuerit indicata, nempe circa Craneum, in eam ingreſſus, dic janitori Tibio, velle te videre, unde dæmonem Pythagoricus Arignotus, quum adduxiſſet, abegerit, ac deinceps habitabilem domum reddiderit. Quidnam hoc erat Arignote? rogabat Eucrates. Inhabitabilis erat, inquit ille, diu propter terricula, quodſi quis inhabitaſſet, expauefactus illicò fugiebat, exactus à quodam horrendo ac terribili ſpectro. Deciderat ergo jam, tectumque rumpebatur, neque quisquam erat omninò, qui eam ingredi fuerit auſus. Ego vero ubi hæc audivi, libellos ſumens, (ſunt autem Ægyptii mihi de talibus rebus admodum multi) veni in domum circa primam vigiliam, dehortante hoſpite ac ferme detinente, poſtquam didicerat, quo iturus eſſem, in certum, ut putabat, exitium. At ego ſumta lucernâ ſolus ingredior, atque in vaſtisſimo atrio collocato lumine, humi ſedens tacitè legebam. Adeſt vero dæmon ille, cum quopiam è vulgo ſe congreſſurum ratus, ac me quoque, quemadmodum alios, perterriturum, ſqualidus, hirſutus, ac tenebris nigrior. Atque hic cum adſtaret, undiq; me aſſultim petens, tentauit, ſi qua poſſit expugnare, ac modo in canem, modò in taurum, modo in leonem vertebatur. At ego correpto in manum quàm maxime horrendo carmine, ſimulque vocem imitatus Ægyptiam & incantans, eum, in domicilii tenebroſi angulum quendam compuli. At quum animadvertiſſem, ubi ſe in terram condidit, tum deſtiti.*

Mane

Mane autem deſperantibus univerſis, ac me quemadmodum alios, mortuum ſeſe reperturos putantibus, præter omnium ſpem progrediens, Eubatidem adeo, feliciter ei annuncians, quod puram ſibi ac à ſpectris liberam domum jam liceret incolere. Atque illum aſſumens aliosque multos, quum ad locum duxiſſem, ubi condentem ſe dæmona conſpexeram, juſſi ut ſumtis ligonibus ſpatulisque ſuffoderent. Atque ubi id fecerant, inventum eſt, fere ad paſſum defoſſum cadaver quoddam maeridum, oſſibus tantum humanâ ſpecie cohærentibus. Illud igitur effoſſum ſepelivimus, domus vero poſteà turbari prodigiis deſiit. Fabulam eſſe id quod Lucianus hic recenſet, ex ipſo Luciano patet. Cujus etſi non ſit magna autoritas apud eos, quorum mentes ſpectris ſunt occupatæ, hodiernis tamen temporibus apud cautiores non eſt tantum viri odium, poſtquam ſummè reverendus Auguſtanorum Antiſtes Treunerus in diſſertatione Jenæ habita, de Luciani Theologiâ, eum ab Atheiſmi calumniâ liberavit. Sed nolo ejus autoritate hic uti, cujus alias totus ille dialogus eò ſpectat, ut doceat, etiam philoſophorum ſuorum temporum turpiſſima mendacia, ad vanam gloriam comparandam, impoſuiſſe incautis. Ipſæ circumſtantiæ ſatis hinc inde docent, purum putum mendacium eſſe, quicquid Arignotus ibi narrat. Unde prudentius fecit Plinius, (ſi, ut Cutanæus putat, verum eſt, quod Plinii & Luciani narratio ſit eadem) quod circumſtantias illas mendaces omiſerit, & modeſtioribus circumſtantiis factum narraverit, propius ad aliquam veroſimilitudinem accedens. Interim & illud Plinius ab aliis audivit, & pro ſua in narrantes propenſione credidit. Sic enim ipſe *d. epiſt.* 27. *lib* 7. antequam hiſtoriolam illam narraret, *jam illud*, inquit, *nonne & magis terribile non minus miri mi eſt? quod exponam, ut accepi.* Et poſt finem narratio-

tionis. *Et hæc quidem affirmantibus credo.* Quodſi quis repetat ea, quæ jam ſupra *ad* § 4 *lit. l.* notavimus ex Lavatero, quod intereſſe ſacerdotum Ethnicorum fuerit, ut juſta funebria haberentur defunctis, quilibet facile ſubodorari poteſt, quem in finem fuerint illa, quæ modo ex Plinio & Luciano excerpſimus, efficta. Fortè etiam ipſi Philoſophi talia finxerunt ad perſuadendas doctrinas quasdam, ex recta ratione vix demonſtrabiles. Notum eſt, Platonem tria juſtitiæ genera ſtatuiſſe, primum circa Deos, ſecundum erga homines, tertium circa defunctos, ſcilicet honeſtam ſepulturam. Unde natum commune præceptum juris gentium de ſepeliendis mortuis. Vid. Dn. Præſ. *Inſtit. Juriſpr. div. lib.* 3. *c.* 10. Et Pythagoreos etiam ab iſta doctrina non fuiſſe alienos, conjectari licet ex ipsâ Luciani narratione, quam Philoſopho Pythagoreo tribuit.

Scilicet illæ narrationes, ubi ſpectra apparuiſſe dicun-
(l) tur in ædibus, urgentia, ut miſſæ pro iis habeantur, ut eò citius ex purgatorio liberentur. Quorſum pertinet ex ſuprà recenſitis illa fabula amitæ Philippi Melanchonis. Pulcher eſt locus Gilberti Cognati, viri docti & amanuenſis olim Eraſmi Roterodami, *in annot. ad cit. dial. Luciani p.* 584. Cujus verbis adeò malo quam meis, mentem meam exprimere: *Fructum*, inquit, *nobis affert iſte dialogus* (Luciani) *ut neque magicis habeamus præſtigiis fidem, & ſuperſtitione careamus, quæ paſſim ſub ſpecie religionis obrepit; cum vitam ut agamus, minus anxiam, minus videlicet expaveſcentes triſtia quæpiam ac ſuperſtitioſa mendacia; quæ plerumque tanta cum fide atque autoritate narrantur, ut Auguſtino, viro graviſſimo, hoſtique mendaciorum acerrimo, neſcio quiſnam veterator perſuaſerit, ut fabulam illam de duobus Spurinis, altero in vitam redeunte, altero decedente, tanquam rem ſuo ipſius tempore geſtam pro verò nar-*

ra-

Digitized by Google

raret, quam Lucianus in hoc dialogo mutatis tantum nominibus, tot annis, antequam Auguſtinus naſceretur, irriſit. Quo minus mireris, ſi pinguioris vulgi mentes ſuis figmentis afficiant ii, qui ſe tum demum rem magnam confeciſſe putant, Chriſtumque ſibi devinxiſſe perpetuo, ſi commenti fuerint aut de ſancto aliquo viro fabulam, aut de inferis tragoediam, ad quam vetula quæpiam aut delira lacrymetur, aut pavida inhorreſcat. Itaque nullam fere martyris, nullam virginis vitam prætermiſerunt, in quam non aliquid hujusmodi mendaciorum inſerverint; piè ſcilicet, alioquin enim periculum erat, ne veritas non poſſet ſibi ipſa ſufficere, niſi fulciretur mendaciis. Nec veriti ſunt, eam religionem contaminare figmentis, quam ipſa veritas inſtituit, & in nuda voluit veritate conſiſtere. Nec viderunt uſque adeo nihil iſtiusmodi fabulas conducere, ut nihil pernicioſius officiat. Nempe ubi admixtum ſubolet mendacium, veritas illicò minuitur, ac labefactatur autoritas. Unde ſæpè mihi ſuſpicio ſuboritur, magnam hujusmodi fabularum partem à vafris ac peſſimis nebulonibus confictam, quibus ſtudium fuit, partim ex incautâ ſimplicium potius, quàm prudentium credulitate voluptatem capere, partim fabularum fictarum commercio fidem veris Chriſtianorum hiſtoriis adimere, quippe qui frequenter quædam his, quæ in Sacrâ Scripturâ continentur, tam vicina confingunt, ut facile ſe declarent, alludendo luſiſſe. Quamobrem quas Scriptura nobis hiſtorias divinitus inſpirata commendat, eis indubitata fides habenda eſt, cæteras vero ad Chriſti doctrinam tanquam ad Critolai regulam applicantes cautè & cum judicio aut recipiamus aut reſpuamus, ſi carere volumus & inani fiduciâ & ſuperſtitioſâ formidine. Illuſtrabat etiam hic Gilberti Cognati locus ea, quæ jam ſupra *ad* §. *7. lit. r.* de autoritate S. Auguſtini in quæſtione de ſpectrorum exiſtentia

D diffe-

Digitized by Google

diſſerui, idque credo non ingratum futurum iis, apud quos alias Auguſtini autoritas ferè ſcripturæ autoritati æquipollet.

(m) Lavaterus *Part I. cap. 5. p. 21. Fures ſub hoc prætextu ſæpè nocturno tempore alios expilarunt qui cum putarent ſe audire ſpectra fures illos non abegerunt.*

(n) Idem *ibidem. Adhæc omnes norunt, ſcorta & ſcortatores ſub hoc prætextu interdum longo tempore rebus Venereis operam dediſſe, & domeſticis perſuaſiſſe, lemures in domo vagari, ne ipſi in facinore deprehendi poſſent, optatis amoribus fruerentur. Non ſemel tales ſpectra à magiſtratibus comprehenſi, & publica infamia notati ſunt.*

§. XIII.

Sed ſupponitur tamen in gratiam diſſentium & illa, ſub limitatione raritatis.

Cæterum ne incredulitas noſtra faciat præjudicium vel veritati, vel etiam credulitati aliorum, etiam ſpectra ædes infeſtantia dari firmiter ſibi perſuadentium, ac juſtum ob metum talium ſpectrorum eſſe reſciſſionem contractus conductionis aſſerentium: Age in eorum gratiam ſupponamus, dari etiam ejusmodi ſpectra. Sufficiet enim & hic nobis, quod diſſentientes, ſi pari æquitate nobiſcum agere velint, minimum ſint conceſſuri, quod ſaltem plurimæ narrationes de talibus ſpectris fabulæ ſint. (o)

(o) Quodſi quis eò impudentiæ procedere velit, ut omnes vetularum & nugatorum fabulas de ſpectris domeſticis pro veris aut veroſimilibus habendas eſſe audeat, is noſſe debet, quod cum eo nullum ſit nobis negotium, ſcribimus enim in gratiam orbis ſanâ ratione utentis, non eorum, qui ſolo præjudicio autoritatis ducuntur.

§. XIV.

§ XIV.

Jam videamus, an metus ejusmodi ſpectrorum in virum conſtantem cadat? Negamus. Nam fortes & animoſi viri non torquentur à ſpectris, ſed meticuloſi, fœminæ, pueri &c. (p) *Metus ſpectrorum non cadit in virum conſtantem.*

(p) Loquatur iterum pro me Lavaterus *part. 1. c 3. p. 15. Qui forti & excelſo animo ſunt, ab omni metu vacui raro vident ſpectra. De Scythis, gente montana & bellicoſa traditur, quod eis nulla ſpectra appareant. Leones memorant, larvis non terreri: ſunt enim animoſi & impavidi.* Plutarchus *in vita Dionis à pueris, mulieribus, ægrotis, deliriis, & meticuloſis hominibus ſpectra videri*, jam ſuo tempore teſtatus eſt. Item Lavaterus *part. 3. cap. 5. p. 184.* optimum remedium adverſus ſpectra eſſe docet, *ut fortes ſimus, impavidi & conſtantes in vera fide.*

§ XV.

Quæ ratio uti valet in toto humano genere, cuicunque religioni quis ſit addictus, ita omnium maximè attendenda eſt inter eos, qui non ſolum Chriſtianæ, ſed inſuper Evangelicæ religioni addicti ſunt, (q) ut quibus ob evidentes rationes rariſſimè apparent ſpectra & larvæ (r). *Omnium minime vero apud A. C. addictos.*

(q) Lavaterus *part. I. cap. 19 p. 83. Qui conſtantes ſunt in vera fide, rarius hæc vident vel audiunt, quam ſuperſtitioſi, ut in aliis quoque rebus.*

(r) Tractat eâ de re Lavaterus *part. 3. integr. cap. 2.* cujus rubrica eſt: *Quænam ſit cauſa, quod noſtris temporibus pauci ſpiritus conſpiciantur vel audiantur.* Ubi *p. 178* hæc habet: *Sunt aliæ quoque cauſæ, ob quas rariora ſint hæc. Si quis te ſemel, iterum, tertiò fallat,*

D 2 *dein-*

deinceps aperis oculos, vides quid agat, quid moliatur. Ita cum ſæpius decepti ſumus ementitis viſionibus, non facile credimus, ſi nobis dicatur, aliquam animam [illegible] ſpiritum apparuiſſe. Adhæc cum pauci nunc ſibi [illegible] tuant à ſpectris, facile invenirentur, qui quærere [illegible] vellent, videre, imò contrectare. Hoc ſcitur, [illegible] nemo facile perſonam induit, aut aliàs animam eſſe [illegible] titur. Pueris facilè perſuadetur, adeſſe virum [illegible] proceram foeminam, quæ in ſaccum plorantes [illegible] Sed poſtquam adoleverint, non amplius larvis & [illegible] juscemodi ſermonibus terrentur. Ridebunt tuam [illegible] titiam ſi deinceps ſic terrere eos inſtituas. Ita cum [illegible] ri eſſemus in ſcripturis, hoc eſt, ſenſum earum non [illegible] queremur, potuerunt nobis multa perſuaderi. [illegible] cum illas in omnibus linguis legimus, in illis [illegible] profi. imus, non patimur nobis ita illudi, nec cuivis [illegible] paritioni credimus. Quod ſpectra pepulit Ber[illegible] Monachorum detecta malitia? Terriculamenta in [illegible] & agris eriguntur ad pellendas aves, quæ etiam [illegible] dem nugas eſſe ſentiunt, nec amplius ejusmodi ludibriis [illegible] biguntur. Quid igitur mirum, ſi poſt maximam pieta[illegible] & veritatis jacturam homines, quantumvis ſimpli[illegible] tandem oculos aperiant.

§. XVI.

Ergo nec ob talem metum reſcindi poteſt conductio ædium.

Ex dictis jam facile definitur quæſtio, an conductor ædium poſſit recedere à conductione, non ſoluta mercede de qua convenit, prætendens metum ſpectrorum? Scilicet neganda eſt quæſtio, quia metus hic eſt omnino vanus, per hactenus dicta. (s)

(s) *Vani* autem *timoris juſta excuſatio non eſt l.* 184 *de R. I.* Propius ad rem facit *l.* 27. § *ult. ff. locati. Int. rogatio* [illegible] *eſt.*

eſt, ſi quis timoris cauſa emigraſſet, deberet mercedem nec ne? Reſpondit, ſi cauſa fuiſſet, cur periculum timeret, quamvis periculum vere non fuiſſet, tamen non debere mercedem. Sed ſi cauſa timoris juſta non fuiſſet, nihilominus debere. At vero vir conſtans & prudens, ut Horat. ait, *lib.* 2 *Epiſt.* 2. *in fine, nocturnos Lemures, portentaque Theſſala ridet.*

§. XVII.

Quidſi fœmina ſit conductrix, annon huic ſaltem licebit reſcindere locationem metu ſpectrorum? Sane incivile eſſet, a fœmina poſtulare metum, qui cadat in virum conſtantem. At ſufficit, quod hic metus ſpectrorum ſit plane vanus, & qui ne quidem in fœminam conſtantem cadat. Ergo nec fœminæ metus locatori nocebit, ſed & ipſa, ſi manere nolit, mercedem ſolvere debet locatori. (t) *Etiamſi fœmina ædes conduxerit.*

(t) Fatemur equidem, non poſſe certâ regula comprehendi, quis juſtus dicatur metus, nec ex verbis legum eum accurate determinari, ſed potius prudentis judicis disquiſitioni id permittendum eſſe, qui ex circumſtantiis perſonæ, loci &c. id æſtimet. (Sic metum infamiæ aliquando juſtum eſſe, non obſtante *l.* 7. *pr. quod met. cauſ.* oſtendit Dn. Præſes *diſſert. de exiſtimatione famâ, & infamiâ* §. 8.) Fatemur cum Gloſſâ *in cap. cum locum* 14. *X. de ſponſal.* minorem metum ſufficere in muliere quàm in viro. Et licet Honorius III. *cap. conſultationi tuæ* 28. *X. eod.* loquens de muliere, requirat metum, qui cadat in virum conſtantem, fatemur tamen, ea verba magis proverbii loco pro metu non vano accipi debere, quam ut verbis ipſis inhæreamus. Wiſſenb. ad *l.* 148. *de R. I.* Interim ſufficit, quod probaverimus hactenus, vanum omnino eſſe metum ſpectrorum ædes infeſtantium.

Digitized by Google

XIIX §

Reſpondetur ad diſſentientium autoritates.

Sed forte tamen non eſt vanus ille metus. Videamus. Oſtenderunt id JCti celebres. At quinam? Pontificii. u) At hi ſuperſtitione ſeducti ſcripſerunt. Imo & Evangelici x) At hi nimiâ credulitate peccarunt,& rationibus juſtis deſtituti ſunt. Atque ne hoc gratis dixiſſe videamur, demus cauſæ advocatum. Et quem alium, quam Dionyſium Gothofredum, y) cujus autoritatem penè ſecuti ſunt reliqui JCti proteſtantes.

u) Citat Wiſſenb. *Exerc.*37 *ad Pand. th.* 18. Covarruvias 4. *var. c* 6. Mornacium *in l.* 27. §. 1. *de locat.* Gomezium 2. *reſol.* 3. *n.* 3. Tuldenum *in tit. C. de locat. n.* 12.

x) Dionyſ. Gothofr. *ad d. l.* 27 §. 1. Wiſſenbach. *l. c.* Huber. *in prælect. ad inſtit.* aliique innumeri.

y) Ita vero Gothofredus. *Memini, me adoleſcente Ludovicum Sanctonium, diſertiſſimum in foro Pariſienſi advocatum, curatorem & cognatum meum, clienti cuidam ſuo remiſſionem penſionis impetraſſe, conquerenti, ſe propter ſpectra, idola, ſeu phantaſmata, domui conductæ infeſta frui non poſſe. Movebar, quod cum conductio emtioni ſimilis eſſet, conductio ſtatim in conductorem periculum rei locatæ transferre videretur. Ille hanc hypotheſin emtioni fructuum futurorum comparabat, qui ſi nulli extitiſſent, conſtabat, nullam venditionem eſſe, igitur nullam hic conductionem eſſe, quod ejusmodi ſpectra habitationem impedirent. Dicebam, conductorem eo caſu non ferendum, qui ſibi ſponte metum accerſeret, cum conſtaret ex Plinio* epiſt. 7. cap. 27. *Athenodorum Philoſophum Athenis minimè eas res expaviſſe. Metum autem eum non eſſe conſiderandum, qui in conſtantem virum non poſſit cadere. Ille non exemplis, ſed legibus judicandum eſſe. Quin etiam*

etiam illam unicum Athenodorum proferri, non unum aut alterum. Raros reperiri, qui non talibus ſpectris occurrentibus expaveſcant. Hinc liquere, motum hunc non minus verum eſſe, quod unicus Athenodorus in hoc caſu talia ſpectra non reformidaverit. Nec enim, quæ ſemel, vel iterum eveniunt, à legislatore conſiderari. Adhæc dicebat, argumentum feciſſe judicibus, quod hujusmodi ſpectris domus non modo, ſed & regiones integræ deſertæ fuerint redditæ. Utebatur autem teſtibus omni exceptione majoribus: ſcripturâ divina ſcilicet, Matth. 9. Marc. 5. Luc. 8. *Locum ex Plinio juniore citabat* l. 27. epiſt. 7. *Proferebat pariter hiſtoriam umbræ Samuelis, juſſu Saulis evocatæ, & Auguſtini locum inſignem* in libro de curâ pro mortuis agendâ. *Quod eo lubentius adſcripſit, ut vel ex hoc loco bene merenti cognato, quondam curatori gratiam non immemoris animi qualem qualem referrem, quem ſumma & exacta juris noſtri cognitio, ut & mores placidi & integerrimi ad majores poſt honores, non in patriâ tantum Lutetiæ, ſed apud ipſum patriæ patrem, hoc eſt Regem, commendatiſſimum provexerunt. His adde, quæ ad hanc quæſtionem: An remiſſio penſionis vel emigratio peti poſſit ob peſtem larvas & ſtrigas ſcribit Arnoldus Ferronius, Chriſtophorus Poreus, Guido Papa. Vide etiam Gregorium, Lucianum, Alexandrum ab Alexandro, Pauſaniam, Ælianum, Leonicum, &c. Autorem mallei maleficarum &c.* Loca Autorum modo nominatorum vide apud ipſum Gothofredum.

§. XIX.

Ubi initio patet, Gothofredum hic, ex nimio affectu in curatorem ſuum, perſuaſum eſſe de juſtitia ſententiæ pro conductore latæ, quemadmodum ſupra (z) oſtendimus, Philippum Melanthonem, ex nimio amore erga amitam ſuam, crediditſſe veritatem apparitionis *In ſpecie ad autoritatem curatoris Gothofredi.*

nis

Digitized by Google

nis ab ipſa narratæ, quam tamen fabuloſam eſſe omnes lineæ docent. (a)

(z) Supra §. 8. *lit. u.*

(a) Fuit iſte cognatus Gothofredi JCtus eximius, & integerrimus, at Regi commendatiſſimus. Interim tamen nulla conſequentia: ergo ſententia illâ pro conductore prolata fuit principiis juris conformis. Adde, quod teſtimonium Advocati de juſtitiâ cauſæ, quam in judicio defendit, ſit meritò ſuſpectum.

§. XX.

Item ad argumentum de comparatione locationis cum emtione.

Deinde, uti objectio Gothofredi, quâ impugnavit dictam ſententiam, de periculo rei locatæ ad conductorem pertinente, principiis juris adverſatur, (b) & etiamſi eam debitè emendes, (c) tamen ad deciſionem quæſtionis præſentis parum vel nihil facit. (d) Ita etiam reſponſio Advocati curatoris Gothofredi, de conductione cum emtione fructuum futurorum comparanda, ſimiliter & falſa (e) & ad præſens negotium parum apta eſt. (f)

(b) Nam conductor, ut vel ex principiis primis juris notum eſt, culpam ſaltem præſtat, nequaquam periculum rei locatæ in ſe ſuſcipit.

(c) Nam videtur Gothofredus id voluiſſe dicere, quod in conductione periculum fructuum pertineat ad conductorem, & ex feſtinatione pro *fructibus* poſuiſſe *rem locatam.*

(d) Nam tota hæc quæſtio, quanta quanta eſt, dependet à præjudiciali quæſtione, an metus ſpectrorum ſit juſtus nec ne.

(e) Nam initio falſum eſt, locationem ædium eſſe ſimilem venditioni fructuum futurorum, & eâdem fiduciâ hæc propoſitio negatur, quâ à cognato Gothofredi fuit aſſer-

aſſerta. Deinde falſum eſt, quod fructibus futuris venditis, venditio nulla ſit, ſi nulli fructus naſcantur, etſi hic error communis ſit, & occaſionem dederit diſtinctioni inter venditionem ſpei & rei ſperatæ. Non enim video, cur non idem jus obtinere debeat in venditione fructuum futurorum, quod obtinet in venditione captus piſcium, ſi modo idem utrobique actum fuerit. Sed occaſionem errandi ſumſerunt Dd quod caſus varios in legibus Romanis de fructibus futuris agentes v.gr. l.8. *pr. l.39. §.1. l.78. in fine ff de contr emt. l.1. in fine de Cond. & demonſtr. l. interdum 73. de V.O.* parum apte miſcuerint, & non recte explicaverint. Conf. Schilt. *Exerc.* 30. §. 29. Sed hæc quidem prolixius exponere inſtituti ratio non patitur.

(f) Ob rationem modo *lit. d.* indicatam.

§. XXI.

Et ad rationes utrobique prolatas circa quæſtionem, an metus hic ſpectrorum cadat in virum conſtantem.

Equidem Gothofredus, dum cognato ſuo oppoſuit, metum ſpectrorum non cadere in virum conſtantem, recte id fecit, (g) ſed melius feciſſet, ſi ad alia exempla provocaſſet, quam ad exemplum Athenodori philoſophi. (h) Quæ vero Advocatus contra reſpondet, variis modis impingunt, partim torquendo quædam brocardica ex legibus, (i) partim talia in contradictione afferendo, quæ vel aperte falſa ſunt, (l) vel miſcent metum verum cum metu juſto. (m)

(g) Per ſupra dicta §. 16. & 17.

(h) Nam ita occaſionem dedit adverſario, ex eadem narratione Plinii de Athenodoro, ſtatim provocandi ad exiſtentiam ſpectrorum ædes infeſtantium, quam tamen ſupra cum ratione negavimus §. 12. Deinde dedit occaſionem adverſario, ut urgere potuiſſet, quamvis id

rem,ſed ſub aliis circumſtantiis, narrari aſſerit. Ergo deſcribamus & hunc Luciani locum *ex Tom. II. p. 750. ſeq.* ſecundum verſionem Thomæ Mori. *Atqui inquit ille* (Arignotus Philoſophus Pythagoreus) *ſi quando Corinthum veneris, roga, ubi ſit Eubaditæ domus. Atque ubi tibi fuerit indicata, nempe circa Craneum, in eam ingreſſus, dic janitori Tibio, velle te videre, unde dæmonem Pythagoricus Arignotus, quum adduxiſſet, abegerit, ac deinceps habitabilem domum reddiderit. Quidnam hoc erat Arignote? rogabat Eucrates. Inhabitabilis erat, inquit ille, diu propter terricula, quodſi quis inhabitaſſet, expauefactus illicò fugiebat, exactus à quodam horrendo ac terribili ſpectro. Deciderat ergo jam, tectumque rumpebatur, neque quisquam erat omninò, qui eam ingredi fuerit auſus. Ego vero ubi hæc audivi, libellos ſumens, (ſunt autem Ægyptii mihi de talibus rebus admodum multi) veni in domum circa primam vigiliam, dehortante hoſpite ac ferme detinente, poſtquam didicerat, quo iturus eſſem, in certum, ut putabat, exitium. At ego ſumta lucernâ ſolus ingredior, atque in vaſtisſimo atrio collocato lumine, humi ſedens tacitè legebam. Adeſt vero dæmon ille, cum quopiam è vulgo ſe congreſſurum ratus, ac me quoque, quemadmodum alios, perterriturum, ſqualidus, hirſutus, ac tenebris nigrior. Atque hic cum adſtaret, undiq; me aſſultim petens, tentauit, ſi qua poſſit expugnare, ac modo in canem, modo in taurum, modo in leonem vertebatur. At ego correpto in manum quàm maxime horrendo carmine, ſimulque vocem imitatus Ægyptiam & incantans, eum, in domicilii tenebroſi angulum quendam compuli. At quum animadvertiſſem, ubi ſe in terram condidit, tum deſtiti.*

Mane

Mane autem deſperantibus univerſis, ac me quemadmodum alios, mortuum ſeſe reperturos putantibus, præter omnium ſpem progrediens, Eubatidem adeo, feliciter ei annuncians, quod puram ſibi ac à ſpectris liberam domum jam liceret incolere. Atque illum aſſumens aliosque multos, quum ad locum duxiſſem, ubi condentem ſe dæmona conſpexeram, juſſi ut ſumtis ligonibus ſpatulisque ſuffoderent. Atque ubi id fecerant, inventum eſt, fere ad paſſum defoſſum cadaver quoddam marcidum, oſſibus tantum humanâ ſpecie cohærentibus. Illud igitur effoſſum ſepelivimus, domus vero poſteà turbari prodigiis deſiit. Fabulam eſſe id quod Lucianus hic recenſet, ex ipſo Luciano patet. Cujus etſi non ſit magna autoritas apud eos, quorum mentes ſpectris ſunt occupatæ, hodiernis tamen temporibus apud cautiores non eſt tantum viri odium, poſtquam ſummè reverendus Auguſtanorum Antiſtes Treunerus in diſſertatione Jenæ habita, de Luciani Theologiâ, eum ab Atheiſmi calumniâ liberavit. Sed nolo ejus autoritate hic uti, cujus alias totus ille dialogus eò ſpectat, ut doceat, etiam philoſophorum ſuorum temporum turpiſſima mendacia, ad vanam gloriam comparandam, impoſuiſſe incautis. Ipſæ circumſtantiæ ſatis hinc inde docent, purum putum mendacium eſſe, quicquid Arignotus ibi narrat. Unde prudentius fecit Plinius, (ſi, ut Cutanæus putat, verum eſt, quod Plinii & Luciani narratio ſit eadem) quod circumſtantias illas mendaces omiſerit, & modeſtioribus circumſtantiis factum narraverit, propius ad aliquam veroſimilitudinem accedens. Interim & illud Plinius ab aliis audivit, & pro ſua in narrantes propenſione credidit. Sic enim ipſe *d. epiſt. 27. lib 7.* antequam hiſtoriolam illam narraret, *jam illud,* inquit, *nonne & magis terribile non minus mirum eſt? quod exponam, ut accepi.* Et poſt finem narratio-

tionis. *Et hæc quidem affirmantibus credo.* Quodſi quis repetat ea, quæ jam ſupra *ad* § 4 *lit. l.* notavimus ex Lavatero, quod intereſſe ſacerdotum Ethnicorum fuerit, ut juſta funebria haberentur defunctis, quilibet facile ſubodorari poteſt, quem in finem fuerint illa, quæ modo ex Plinio & Luciano excerpſimus, efficta. Fortè etiam ipſi Philoſophi talia finxerunt ad perſuadendas doctrinas quasdam, ex recta ratione vix demonſtrabiles. Notum eſt, Platonem tria juſtitiæ genera ſtatuiſſe, primum circa Deos, ſecundum erga homines, tertium circa defunctos, ſcilicet honeſtam ſepulturam. Unde natum commune præceptum juris gentium de ſepeliendis mortuis. Vid. Dn. Præſ. *Inſtit. Jurispr. div. lib. 3. c.* 10. Et Pythagoreos etiam ab iſta doctrina non fuiſſe alienos, conjectari licet ex ipsâ Luciani narratione, quam Philoſopho Pythagoreo tribuit.

(l) Scilicet illæ narrationes, ubi ſpectra apparuiſſe dicuntur in ædibus, urgentia, ut miſſæ pro iis habeantur, ut eò citius ex purgatorio liberentur. Quorſum pertinet ex ſuprà recenſitis illa fabula amitæ Philippi Melanchonis. Pulcher eſt locus Gilberti Cognati, viri docti & amanuenſis olim Eraſmi Roterodami, *in annot. ad cit. dial. Luciani p.* 584. Cujus verbis adeò malo quam meis, mentem meam exprimere: *Fructum*, inquit, *nobis affert iſte dialogus* (Luciani) *ut neque magicis habeamus præſtigiis fidem, & ſuperſtitione careamus, quæ paſſim ſub ſpecie religionis obrepit; cum vitam ut agamus, minus anxiam, minus videlicet expaveſcentes triſtia quæpiam ac ſuperſtitioſa mendacia; quæ plerumque tanta cum fide atque autoritate narrantur, ut Auguſtino, viro graviſſimo, hoſtique mendaciorum acerrimo, neſcio quiſnam veterator perſuaſerit, ut fabulam illam de duobus Spurinis, altero in vitam redeunte, altero decedente, tanquam rem ſuo ipſius tempore geſtam pro verò narra-*

raret, quam Lucianus in hoc dialogo mutatis tantum nominibus, tot annis, antequam Auguſtinus naſceretur, irriſit. Quo minus mireris, ſi pinguioris vulgi mentes ſuis figmentis afficiant ii, qui ſe tum demum rem magnam confeciſſe putant, Chriſtumque ſibi devinxiſſe perpetuo, ſi commenti fuerint aut de ſancto aliquo viro fabulam, aut de inferis tragoediam, ad quam vetula quæpiam aut delira lacrymetur, aut pavida inhorreſcat. Itaque nullam fere martyris, nullam virginis vitam prætermiſerunt, in quam non aliquid hujusmodi mendaciorum inſerverint; piè ſcilicet, alioquin enim periculum erat, ne veritas non poſſet ſibi ipſa ſufficere, niſi fulciretur mendaciis. Nec veriti ſunt, eam religionem contaminare figmentis, quam ipſa veritas inſtituit, & in nuda voluit veritate conſiſtere. Nec vident uſque adeo nihil iſtiusmodi fabulas conducere, ut nihil perniciofius officiat. Nempe ubi admixtum ſubolet mendacium, veritas illicò minuitur, ac labefactatur autoritas. Unde ſæpè mihi ſuſpicio ſuboritur, magnam hujusmodi fabularum partem à vafris ac peſſimis nebulonibus confictam, quibus ſtudium fuit, partim ex incautâ ſimplicium potius, quàm prudentium credulitate voluptatem capere, partim fabularum fictarum commercio fidem veris Chriſtianorum hiſtoriis adimere, quippe qui frequenter quædam his, quæ in Sacrâ Scripturâ continentur, tam vicina confingunt, ut facile ſe declarent, alludendo luſiſſe. Quamobrem quas ſcriptura nobis hiſtorias divinitus inſpirata commendat, eis indubitata fides habenda eſt, cæteras vero ad Chriſti doctrinam tanquam ad Critolai regulam applicantes cautè & cum judicio aut recipiamus aut reſpuamus, ſi carere volumus & inani fiduciâ & ſuperſtitioſâ formidine. Illuſtrabat etiam hic Gilberti Cognati locus ea, quæ jam ſupra *ad* §. *7. lit. r.* de autoritate S. Auguſtini in quæſtione de ſpectrorum exiſtentia

D diſſe-

Digitized by Google

diſſerui, idque credo non ingratum futurum iis, apud quos alias Auguſtini autoritas ferè ſcripturæ autoritati æquipollet.

(m) Lavaterus *Part I. cap. 5. p. 21. Fures ſub hoc prætextu ſæpè nocturno tempore alios expilarunt qui cum putarint, ſe audire ſpectra, fures illos non abegerunt.*

(n) Idem *ibidem. Adhæc omnes norunt, ſcorta & ſcortatores ſub hoc prætextu interdum longo tempore rebus Venereis operam dediſſe, & domeſticis perſuaſiſſe, lemures in domo vagari, ne ipſi in facinore deprehendi poſſent, ſed optatis amoribus fruerentur. Non ſemel tales ſpiritus à magiſtratibus comprehenſi, & publica infamia affecti ſunt.*

§. XIII.

Sed ſupponitur tamen in gratiam diſſentium & illa, ſub limitatione raritatis.

Cæterum ne incredulitas noſtra faciat præjudicium vel veritati, vel etiam credulitati aliorum, etiam ſpectra ædes infeſtantia dari firmiter ſibi perſuadentium, ac juſtum ob metum talium ſpectrorum eſſe reſciſſionem contractus conductionis aſſerentium: Age in eorum gratiam ſupponamus, dari etiam ejusmodi ſpectra. Sufficiet enim & hic nobis, quod diſſentientes, ſi pari æquitate nobiſcum agere velint, minimum ſint conceſſuri, quod ſaltem plurimæ narrationes de talibus ſpectris fabulæ ſint. (o)

(o) Quodſi quis eò impudentiæ procedere velit, ut omnes vetularum & nugatorum fabulas de ſpectris domeſticis pro veris aut veroſimilibus habendas eſſe audeat, is noſſe debet, quod cum eo nullum ſit nobis negotium, ſcribimus enim in gratiam orbis ſanâ ratione utentis, non eorum, qui ſolo præjudicio autoritatis ducuntur.

§. XIV.

§. XIV.

Jam videamus, an metus ejusmodi ſpectrorum in virum conſtantem cadat? Negamus. Nam fortes & animoſi viri non torquentur à ſpectris, ſed meticuloſi, fœminæ, pueri &c. (p) *Metus ſpectrorum non cadit in virum conſtantem.*

(p) Loquatur iterum pro me Lavaterus *part. 1. c. 3. p. 15. Qui forti & excelſo animo ſunt, ab omni metu vacui raro vident ſpectra. De Scythis, gente montana & bellicoſa traditur, quod eis nulla ſpectra appareant. Leones memorant, larvis non terreri: ſunt enim animoſi & impavidi.* Plutarchus *in vita Dionis à pueris, mulieribus, ægrotis, deliriis, & meticuloſis hominibus ſpectra videri*, jam ſuo tempore teſtatus eſt. Item Lavaterus *part. 3. cap. 5. p. 184.* optimum remedium adverſus ſpectra eſſe docet, *ut fortes ſimus, impavidi & conſtantes in verà fide.*

§. XV.

Quæ ratio uti valet in toto humano genere, cuicunque religioni quis ſit addictus, ita omnium maximè attendenda eſt inter eos, qui non ſolum Chriſtianæ, ſed inſuper Evangelicæ religioni addicti ſunt, (q) ut quibus ob evidentes rationes rariſſimè apparent ſpectra & larvæ (r). *Omnium minime vero apud A. C. addictos.*

(q) Lavaterus *part. I. cap.* 19. *p.* 83. *Qui conſtantes ſunt in vera fide, rarius hæc vident vel audiunt, quam ſuperſtitioſi, ut in aliis quoque rebus.*

(r) Tractat eâ de re Lavaterus *part. 3. integr. cap.* 2. cujus rubrica eſt: *Quænam ſit cauſa, quod noſtris temporibus pauci ſpiritus conſpiciantur vel audiantur.* Ubi *p. 178.* hæc habet: *Sunt aliæ quoque cauſæ, ob quas rariora ſint hæc. Si quis te ſemel, iterum, tertiò fallat,*

 dein-

Digitized by Google

deinceps aperis oculos, vides quid agat, quid moliatur. Ita cum ſæpius decepti ſumus ementitis viſionibus, non facile credimus, ſi nobis dicatur, aliquam animam vel ſpiritum apparuiſſe. Adhæc cum pauci nunc ſibi metuant à ſpectris, facile invenirentur, qui quærere ea vellent, videre, imò contrectare. Hoc ſcitur. Igitur nemo facile perſonam induit, aut aliàs animam eſſe mentitur. Pueris facilè perſuadetur, adeſſe virum atrum, proceram foeminam, quæ in ſaccum plorantes condat. Sed poſtquam adoleverint, non amplius larvis & hujuscemodi ſermonibus terrentur. Ridebunt tuam ſtultitiam ſi deinceps ſic terrere eos inſtituas. Ita cum pueri eſſemus in ſcripturis, hoc eſt, ſenſum earum non quæreremur, potuerunt nobis multa perſuaderi. Nunc cum illas in omnibus linguis legimus, in illis quotidie proficimus, non patimur nobis ita illudi, nec cuivis apparitioni credimus. Quod ſpectra pepulit Bernenſium Monachorum detecta malitia? Terriculamenta in hortis & agris eriguntur ad pellendas aves, quæ etiam tandem nugas eſſe ſentiunt, nec amplius ejusmodi ludibriis ſubiguntur. Quid igitur mirum, ſi poſt maximam pietatis & veritatis jacturam homines, quantumvis ſimplices, tandem oculos aperiant.

§. XVI.

Ergo nec ob talem metum reſcindi poteſt conductio ædium.

Ex dictis jam facile definitur quæſtio, an conductor ædium poſſit recedere à conductione, non ſoluta mercede de qua convenit, prætendens metum ſpectrorum? Scilicet neganda eſt quæſtio, quia metus hic eſt omnino vanus, per hactenus dicta. (s)

(s) *Vani autem timoris juſta excuſatio non eſt l. 184 de R. I.* Propius ad rem facit *l. 27. § ult. ff. locati. Interrogatum eſt.*

eſt, ſi quis timoris cauſa emigraſſet, deberet mercedem nec ne? Reſpondit, ſi cauſa fuiſſet, cur periculum timeret, quamvis periculum vere non fuiſſet, tamen non debere mercedem. Sed ſi cauſa timoris juſta non fuiſſet, nihilominus debere. At vero vir conſtans & prudens, ut Horat. ait, *lib 2. Epiſt. 2. in fine, nocturnos Lemures, portentaque Theſſala ridet.*

§. XVII.

Quidſi fœmina ſit conductrix, annon huic ſaltem licebit reſcindere locationem metu ſpectrorum? Sane incivile eſſet, a fœmina poſtulare metum, qui cadat in virum conſtantem. At ſufficit, quod hic metus ſpectrorum ſit plane vanus, & qui ne quidem in fœminam conſtantem cadat. Ergo nec fœminæ metus locatori nocebit, ſed & ipſa, ſi manere nolit, mercedem ſolvere debet locatori. (t) *Etiamſi fœmina ædes conduxerit.*

(t) Fatemur equidem, non poſſe certâ regula comprehendi, quis juſtus dicatur metus, nec ex verbis legum eum accurate determinari, ſed potius prudentis judicis disquiſitioni id permittendum eſſe, qui ex circumſtantiis perſonæ, loci &c. id æſtimet. (Sic metum infamiæ aliquando juſtum eſſe, non obſtante *l. 7. pr. quod met. cauſ.* oſtendit Dn. Præſes *differt. de exiſtimatione famâ, & infamiâ* §. 8.) Fatemur cum Gloſsâ *in cap. cum locum* 14. *X. de ſponſal.* minorem metum ſufficere in muliere quàm in viro. Et licet Honorius III. *cap. conſultationi tuæ* 28. *X. eod.* loquens de muliere, requirat metum, qui cadat in virum conſtantem, fatemur tamen, ea verba magis proverbii loco pro metu non vano accipi debere, quam ut verbis ipſis inhæreamus. Wiſſenb. ad *l.* 148. *de R. I.* Interim ſufficit, quod probaverimus hactenus, vanum omnino eſſe metum ſpectrorum ædes infeſtantium.

XIIX §

Reſpondetur ad diſſentientium autoritates.

Sed forte tamen non eſt vanus ille metus. Videamus. Oſtenderunt id JCti celebres. At quinam? Pontificii. u) At hi ſuperſtitione ſeducti ſcripſerunt. Imo & Evangelici x) At hi nimiâ credulitate peccarunt, & rationibus juſtis deſtituti ſunt. Atque ne hoc gratis dixiſſe videamur, demus cauſæ advocatum. Et quem alium, quam Dionyſium Gothofredum, y) cujus autoritatem penè ſecuti ſunt reliqui JCti proteſtantes,

u) Citat Wiſſenb. *Exerc.*37 *ad Pand, th.* 18. Covarrruviam 4. *var. c* 6. Mornacium *in l.* 27 §. 1. *de locat.* Gomezium 2. *reſol.* 3. *n.* 3. Tuldenum *in tit. C. de locat. n.* 12.

x) Dionyſ. Gothofr. *ad d. l.* 27 §. 1. Wiſſenbach. *l. c.* Huber. *in prælect. ad inſtit.* aliique innumeri.

y) Ita vero Gothofredus. *Memini, me adoleſcente Ludovicum Sanctonium, diſertiſſimum in foro Pariſienſi advocatum, curatorem & cognatum meum, clienti cuidam ſuo remiſſionem penſionis impetraſſe, conquerenti, ſe propter ſpectra, idola, ſeu phantaſmata, domui conductæ inſeſta frui non poſſe. Movebar, quod cum conductio emtioni ſimilis eſſet, conductio ſtatim in conductorem periculum rei locatæ transferre videretur. Ille hanc hypotheſin emtioni fructuum futurorum comparabat, qui ſi nulli extitiſſent, conſtabat, nullam venditionem eſſe, igitur nullam hic conductionem eſſe, quod ejusmodi ſpectra habitationem impedirent. Dicebam, conductorem eo caſu non ferendum, qui ſibi ſponte metum accerſeret, cum conſtaret ex Plinio* epiſt. 7. cap. 27. *Athenodorum Philoſophum Athenis minimè eas res expaviſſe. Metum autem eum non eſſe conſiderandum, qui in conſtantem virum non poſſit cadere. Ille non exemplis, ſed legibus judicandum eſſe. Quin etiam*

etiam illam unicum Athenodorum proferri, non unum aut alterum. Raros reperiri, qui non talibus ſpectris occurrentibus expaveſcant. Hinc liquere, metum hunc non minus verum eſſe, quod unicus Athenodorus in hoc caſu talia ſpectra non reformidaverit. Nec enim, quæ ſemel, vel iterum eveniunt, à legislatore conſiderari. Adhæc dicebat, argumentum feciſſe judicibus, quod hujusmodi ſpectris domus non modo, ſed & regiones integræ deſertæ fuerint redditæ. Utebatur autem teſtibus omni exceptione majoribus: ſcripturâ divina ſcilicet, Matth. 9. Marc. 5. Luc. 8. *Locum ex Plinio juniore citabat* l. 27. epiſt. 7. *Proferebat pariter hiſtoriam umbræ Samuelis, juſſu Saulis evocatæ, & Auguſtini locum inſignem* in libro de curâ pro mortuis agendâ. *Quod eo lubentius adſcripſi, ut vel ex hoc loco bene merenti cognato, quondam curatori gratiam non immemoris animi qualem qualem referrem, quem ſumma & exacta juris noſtri cognitio, ut & mores placidi & integerrimi ad majores poſt honores, non in patriâ tantum Lutetiæ, ſed apud ipſum patriæ patrem, hoc eſt Regem, commendatiſſimum provexerunt. His adde, quæ ad hanc quæſtionem: An remiſſio penſionis vel emigratio peti poſſit ob peſtem larvas & ſtrigas ſcribit Arnoldus Ferronius, Chriſtophorus Poreus, Guido Papa. Vide etiam Gregorium, Lucianum, Alexandrum ab Alexandro, Pauſaniam, Ælianum, Leonicum, &c. Autorem mallei maleficarum &c.* Loca Autorum modo nominatorum vide apud ipſum Gothofredum.

§. XIX.

Ubi initio patet, Gothofredum hic, ex nimio affectu in curatorem ſuum, perſuaſum eſſe de juſtitia ſententiæ pro conductore latæ, quemadmodum ſupra (z) oſtendimus, Philippum Melanthonem, ex nimio amore erga amitam ſuam, credidiſſe veritatem apparitionis *In ſpecie ad autoritatem curatoris Gothofredi.*

nis

Digitized by Google

nis ab ipſa narratæ, quam tamen fabuloſam eſſe omnes lineæ docent. (a)

(z) Supra §. 8. *lit. u.*

(a) Fuit iſte cognatus Gothofredi JCtus eximius, & integerrimus, at Regi commendatiſſimus. Interim tamen nulla conſequentia: ergo ſententia illa pro conductore prolata fuit principiis juris conformis. Adde, quod teſtimonium Advocati de juſtitiâ cauſæ, quam in judicio defendit, ſit meritò ſuſpectum.

§. XX.

Item ad argumentum de comparatione locationis cum emtione.

Deinde, uti objectio Gothofreedi, quâ impugnavit dictam ſententiam, de periculo rei locatæ ad conductorem pertinente, principiis juris adverſatur, (b) & etiamſi eam debitè emendes, (c) tamen ad deciſionem quæſtionis præſentis parum vel nihil facit. (d) Ita etiam reſponſio Advocati curatoris Gothofredi, de conductione cum emtione fructuum futurorum comparanda, ſimiliter & falſa (e) & ad præſens negotium parum apta eſt. (f)

(b) Nam conductor, ut vel ex principiis primis juris notum eſt, culpam ſaltem præſtat, nequaquam periculum rei locatæ in ſe ſuſcipit.

(c) Nam videtur Gothofredus id voluiſſe dicere, quod in conductione periculum fructuum pertineat ad conductorem, & ex feſtinatione pro *fructibus* poſuiſſe *rem locatam.*

(d) Nam tota hæc quæſtio, quanta quanta eſt, dependet à præjudiciali quæſtione, an metus ſpectrorum ſit juſtus nec ne.

(e) Nam initio falſum eſt, locationem ædium eſſe ſimilem venditioni fructuum futurorum, & eâdem fiduciâ hæc propoſitio negatur, quâ à cognato Gothofredi fuit aſſer-

aſſerta. Deinde falſum eſt, quod fructibus futuris venditis, venditio nulla ſit, ſi nulli fructus naſcantur, etſi hic error communis ſit, & occaſionem dederit diſtinctioni inter venditionem ſpei & rei ſperatæ. Non enim video, cur non idem jus obtinere debeat in venditione fructuum futurorum, quod obtinet in venditione captus piſcium, ſi modo idem utrobique actum fuerit. Sed occaſionem errandi ſumſerunt Dd quod caſus varios in legibus Romanis de fructibus futuris agentes v.gr. l.8. *pr. l.39. §.1. l.78. in fine ff de contr emt. l.1. in fine de Cond. & demonſtr. l. interdum 73. de V.O.* parum apte miſcuerint, & non recte explicaverint. Conf. Schilt. *Exerc.* 30. §. 29. Sed hæc quidem prolixius exponere inſtituti ratio non patitur.

(f) Ob rationem modo *lit. d.* indicatam.

§. XXI.

Et ad rationes utrobique prolatas circa quæſtionem, an metus hic ſpectrorum cadat in virum conſtantem:

Equidem Gothofredus, dum cognato ſuo oppoſuit, metum ſpectrorum non cadere in virum conſtantem, recte id fecit, (g) ſed melius feciſſet, ſi ad alia exempla provocaſſet, quam ad exemplum Athenodori philoſophi. (h) Quæ vero Advocatus contra reſpondet, variis modis impingunt, partim torquendo quædam brocardica ex legibus, (i) partim talia in contradictione afferendo, quæ vel aperte falſa ſunt, (l) vel miſcent metum verum cum metu juſto. (m)

(g) Per ſupra dicta §. 16. & 17.

(h) Nam ita occaſionem dedit adverſario, ex eadem narratione Plinii de Athenodoro, ſtatim provocandi ad exiſtentiam ſpectrorum ædes infeſtantium, quam tamen ſupra cum ratione negavimus §. 12. Deinde dedit occaſionem adverſario, ut urgere potuiſſet, quamvis id

E haud

Digitized by Google

agrorum: in carceribus, domibus, arcibus, aliquando in ruinis & ruderibus arcium.

(h) Nam à genere ad ſpeciem non valet illatio affirmativa, aut ab una ſpecie ad aliam. Datur leo, datur draco, datur capra, ſed tamen propterea non datur chimæra

(i) Dico ædes infeſtantibus, non in ædibus apparentibus. Nam de prioribus hic eſt quæſtio, non de poſterioribus. Scilicet non datur haud dubiè actio ad reſcindendam locationem conductionem, ſi ſpectrum ſaltem rariſſimè appareat & nemini noceat in ædibus. Sed qui metum ſpectrorum putant eſſe cauſam reſcindendi conductionem, loquuntur de ſpectris vel nocentibus & damnum dantibus, vel certe inhabitantes ita frequenter & graviter terrentibus, ut inhabitari tuto non poſſint. Ergo non negamus, ſpiritus apparere in ædibus. Neque adeò huc ſpectat aut nobis opponi poteſt manus illa apud Danielem. Neque negamus aut non credimus ea, quæ ſubinde de ſpectris narrantur apparentibus in caſtris aut ædibus principum, quoties princeps aliquis moriturus eſt, ſed judicium aut fidem noſtram hic ſaltem ſuſpendimus.

(k) Ni fallor antiquiſſima narratio de tali ſpectro eſt illa, quæ legitur ap. Plinium ſecundum *l.* 7. *Epiſt.* 27. *ad Suram. Erat Athenis ſpatioſa & capax domus, ſed infamis & peſtilens. Per ſilentium noctis ſonus ferri, & ſi attendere acrius, ſtrepitus vinculorum longius primo, deinde è proximo reddebatur. Mox apparebat idolon ſenex macie & ſqualore confectus, promiſſâ barba, horrenti capillo, cruribus compedes, manibus catenas gerebat quatiebatque. Inde inhabitantibus triſtes diræque noctes, per metum, vigilabantur: vigiliam morbus, & creſcente formidine, mors ſequebatur. Nam interdiu quoque, quanquam abſceſſerat imago, memoria imaginis oculis inerrabat, longiorque cauſis timoris timor erat.*

erat. Diſerta inde & damnata ſolitudine domus, dotaque illi monſtro relicta: proſcribebatur tamen, ſeu quis emere, ſeu quis conducere, ignarus tanti mali, vellet. Venit Athenas Philoſophus Athenodorus, legit titulum, auditoque pretio, quia ſuſpecta vilitas, percunctatus, omnia docetur, ac nihilominus, imò tanto magis conducit. Ubi coepit adveſperaſcere, jubet ſterni ſibi in prima domus parte, poſcit pugillares, ſtilum, lumen. Suos omnes in interiora dimittit. Ipſe ad ſcribendum animum, oculos, manum intendit, ne vacua mens audita ſimulacra & inanes ſibi metus fingeret. Initia, quale ubique, ſilentium noctis, deinde concuti ferrum, vincula moveri. Ille non tollere oculos, non remittere ſtilum, ſed obfirmare animum, auribusque prætendere, tum crebeſcere fragor, adventare etiam, ac jam, ut in limine, jam ut intra limen audiri. Reſpicit, videt, agnoſcitque narratam ſibi effigiem. Stabat, innuebatque digito, ſimilis vocanti. Hic contra, ut paulùlum expectaret, manu ſignificat, rurſusque ceris & ſtilo incumbit. Illa ſcribentis capiti catenis inſonabat. Reſpicit rurſus idem quod prius innuentem: nec moratus tollit lumen, & ſequitur. Ibat illa lento gradu, quaſi gravis vinculis. Poſtquam deflexit in aream domus, repentè dilapſa deſerit comitem. Deſertus herbas & folia concepta ſignum loco ponit. Poſtero die adit magiſtratus, monet, ut illum locum effodi jubeant. Inveniunt oſſa inſerta catenis & implicita, quæ corpus ævo terraque putrefactum nuda & exeſa reliquerat vinculis. Collecta publicè ſepeliuntur. Domus poſteà rite conditis manibus caruit. (i. e. phaſmatibus) Volui locum totum deſcribere, quia ſæpius ad eum infrà provocabimus. Excerpſit etiam totum, etiam cum iis, quæ antecedunt & ſequuntur, Lavaterus *Parte I. cap. 12. p. 54. ſeqq.* Catanæus *in notis ad Plinii dictum locum* provocat ad Luciani *Philopſeudem*, ubi eandem

 rem,

rem,ſed ſub aliis circumſtantiis, narrari aſſerit. Ergo deſcribamus & hunc Luciani locum *ex Tom. II. p. 750. ſeq.* ſecundum verſionem Thomæ Mori. *Atqui inquit ille* (Arignotus Philoſophus Pythagoreus) *ſi quando Corinthum veneris, roga, ubi ſit Eubaditæ domus. Atque ubi tibi fuerit indicata, nempe circa Craneum, in eam ingreſſus, dic janitori Tibio, velle te videre, unde dæmonem Pythagoricus Arignotus, quum adduxiſſet, abegerit, ac deinceps habitabilem domum reddiderit. Quidnam hoc erat Arignote? rogabat Eucrates. Inhabitabilis erat, inquit ille, diu propter terricula, quod ſi quis inhabitaſſet, expaueſactus illicò fugiebat, exactus à quodam horrendo ac terribili ſpectro. Deciderat ergo jam, tectumque rumpebatur, neque quisquam erat omninò, qui eam ingredi fuerit auſus. Ego vero ubi hæc audivi, libellos ſumens, (ſunt autem Ægyptii mihi de talibus rebus admodum multi) veni in domum circa primam vigiliam, dehortante hoſpite ac ferme detinente, poſtquam didicerat, quo iturus eſſem, in certum, ut putabat, exitium. At ego ſumta lucernâ ſolus ingredior, atque in vaſtisſimo atrio collocato lumine, humi ſedens tacitè legebam. Adeſt vero dæmon ille, cum quopiam è vulgo ſe congreſſurum ratus, ac me quoque, quemadmodum alios, perterriturum, ſqualidus, hirſutus, ac tenebris nigrior. Atque hic cum adſtaret, undiq; me aſſultim petens, tentauit, ſi qua poſſit expugnare, ac modo in canem, modo in taurum, modo in leonem vertebatur. At ego correpto in manum quàm maxime horrendo carmine, ſimulque vocem imitatus Ægyptiam & incantans, eum, in domicilii tenebroſi angulum quendam compuli. At quum animadvertiſſem, ubi ſe in terram condidit, tum deſtiti.*

Mane

Digitized by Google

Mane autem deſperantibus univerſis, ac me quemadmodum alios, mortuum ſeſe reperturos putantibus, præter omnium ſpem progrediens, Eubatidem adeo, feliciter ei annuncians, quod puram ſibi ac à ſpectris liberam domum jam liceret incolere. Atque illum aſſumens aliosque multos, quum ad locum duxiſſem, ubi condentem ſe dæmona conſpexeram, juſſi ut ſumtis ligonibus ſpatulisque ſuffoderent. Atque ubi id fecerant, inventum eſt, fere ad poſſum defoſſum cadaver quoddam maeridum, oſſibus tantum humanâ ſpecie cohærentibus. Illud igitur effoſſum ſepelivimus, domus vero poſteà turbari prodigiis deſiit. Fabulam eſſe id quod Lucianus hic recenſet, ex ipſo Luciano patet. Cujus etſi non ſit magna autoritas apud eos, quorum mentes ſpectris ſunt occupatæ, hodiernis tamen temporibus apud cautiores non eſt tantum viri odium, poſtquam ſummè reverendus Auguſtanorum Antiſtes Treunerus in diſſertatione Jenæ habita, de Luciani Theologiâ, eum ab Atheiſmi calumniâ liberavit. Sed nolo ejus autoritate hic uti, cujus alias totus ille dialogus eò ſpectat, ut doceat, etiam philoſophorum ſuorum temporum turpiſſima mendacia, ad vanam gloriam comparandam, impoſuiſſe incautis. Ipſæ circumſtantiæ ſatis hinc inde docent, purum putum mendacium eſſe, quicquid Arignotus ibi narrat. Unde prudentius fecit Plinius, (ſi, ut Cutanæus putat, verum eſt, quod Plinii & Luciani narratio ſit eadem) quod circumſtantias illas mendaces omiſerit, & modeſtioribus circumſtantiis factum narraverit, propius ad aliquam veroſimilitudinem accedens. Interim & illud Plinius ab aliis audivit, & pro ſua in narrantes propenſione credidit. Sic enim ipſe *d. epiſt. 27. lib 7.* antequam hiſtoriolam illam narraret, *jam illud*, inquit, *nonne & magis terribile non minus miri m eſt? quod exponam, ut accepi.* Et poſt finem narratio-

tionis. *Et hæc quidem affirmantibus credo.* Quodſi quis repetat ea, quæ jam ſupra *ad* § 4 *lit. l.* notavimus ex Lavatero, quod intereſſe ſacerdotum Ethnicorum fuerit, ut juſta funebria haberentur defunctis, quilibet facile ſubodorari poteſt, quem in finem fuerint illa, quæ modo ex Plinio & Luciano excerpſimus, efficta. Fortè etiam ipſi Philoſophi talia finxerunt ad perſuadendas doctrinas quasdam, ex recta ratione vix demonſtrabiles. Notum eſt, Platonem tria juſtitiæ genera ſtatuiſſe, primum circa Deos, ſecundum erga homines, tertium circa defunctos, ſcilicet honeſtam ſepulturam. Unde natum commune præceptum juris gentium de ſepeliendis mortuis. Vid. Dn. Præſ. *Inſtit. Juriſpr. div. lib.* 3. *c.* 10. Et Pythagoreos etiam ab iſta doctrina non fuiſſe alienos, conjectari licet ex ipsâ Luciani narratione, quam Philoſopho Pythagoreo tribuit.

(l) Scilicet illæ narrationes, ubi ſpectra apparuiſſe dicuntur in ædibus, urgentia, ut miſſæ pro iis habeantur, ut eò citius ex purgatorio liberentur. Quorſum pertinet ex ſuprà recenſitis illa fabula amitæ Philippi Melanchonis. Pulcher eſt locus Gilberti Cognati, viri docti & amanuenſis olim Eraſmi Roterodami, *in annot. ad cit. dial. Luciani p.* 584. Cujus verbis adeò malo quam meis, mentem meam exprimere: *Fructum*, inquit, *nobis affert iſte dialogus* (Luciani) *ut neque magicis habeamus præſtigiis fidem, & ſuperſtitione careamus, quæ paſſim ſub ſpecie religionis obrepit; cum vitam ut agamus, minus anxiam, minus videlicet expaveſcentes triſtia quæpiam ac ſuperſtitioſa mendacia; quæ plerumque tanta cum fide atque autoritate narrantur, ut Auguſtino, viro graviſſimo, hoſtique mendaciorum acerrimo, neſcio quiſnam veterator perſuaſerit, ut fabulam illam de duobus Spurinis, altero in vitam redeunte, altero decedente, tanquam rem ſuo ipſius tempore geſtam pro verò narra-*

raret, quam Lucianus in hoc dialogo mutatis tantum nominibus, tot annis, antequam Auguſtinus naſceretur, irriſit. Quo minus mireris, ſi pinguioris vulgi mentes ſuis figmentis afficiant ii, qui ſe tum demum rem magnam confeciſſe putant, Chriſtumque ſibi devinxiſſe perpetuo, ſi commenti fuerint aut de ſancto aliquo viro fabulam, aut de inferis tragoediam, ad quam vetula quæpiam aut delira lacrymetur, aut pavida inhorreſcat. Itaque nullam fere martyris, nullam virginis vitam prætermiſerunt, in quam non aliquid hujusmodi mendaciorum inſerverint; piè ſcilicet, alioquin enim periculum erat, ne veritas non poſſet ſibi ipſa ſufficere, niſi fulciretur mendaciis. Nec veriti ſunt, eam religionem contaminare figmentis, quam ipſa veritas inſtituit, & in nuda voluit veritate conſiſtere. Nec viderunt uſque adeo nihil iſtiusmodi fabulas conducere, ut nihil pernicioſius officiat. Nempe ubi admixtum ſubolet mendacium, veritas illicò minuitur, ac labefactatur autoritas. Unde ſæpè mihi ſuſpicio ſuboritur, magnam hujusmodi fabularum partem à vafris ac peſſimis nebulonibus confictam, quibus ſtudium fuit, partim ex incautâ ſimplicium potius, quàm prudentium credulitate voluptatem capere, partim fabularum fictarum commercio fidem veris Chriſtianorum hiſtoriis adimere, quippe qui frequenter quædam his, quæ in Sacrâ Scripturâ continentur, tam vicina confingunt, ut facile ſe declarent, alludendo luſiſſe. Quamobrem quas ſcriptura nobis hiſtorias divinitus inſpirata commendat, eis indubitata fides habenda eſt, cæteras vero ad Chriſti doctrinam tanquam ad Critolai regulam applicantes cautè & cum judicio aut recipiamus aut reſpuamus, ſi carere volumus & inani fiduciâ & ſuperſtitioſâ formidine. Illuſtrabat etiam hic Gilberti Cognati locus ea, quæ jam ſupra *ad* §. 7. *lit. r.* de autoritate S. Auguſtini in quæſtione de ſpectrorum exiſtentia

260

diſſerui, idque credo non ingratum futurum iis, ad quos alias Auguſtini autoritas ferè ſcripturæ autoritati æquipollet.

(m) Lavaterus *Part I. cap. 5. p. 21. Fures ſub hoc prætextu ſæpè nocturno tempore alios expilarunt qui, cùm putarent ſe audire ſpectra, fures illos non abegerunt.*

(n) Idem *ibidem. Adhæc omnes norunt, ſcorta & ſcortatores ſub hoc prætextu interdum longo tempore rebus Venereis operam dediſſe, & domeſticis perſuaſiſſe, lemures in domo vagari, ne ipſi in facinore deprehendi poſſent, ſed optatis amoribus fruerentur. Non ſemel tales ſpiritus à magiſtratibus comprehenſi, & publica infamia affecti ſunt.*

§. XIII.

Sed ſupponitur tamen in gratiam diſſentium & illa, ſub limitatione raritatis.

Cæterum ne incredulitas noſtra faciat præjudicium vel veritati, vel etiam credulitati aliorum, etiam ſpectra ædes infeſtantia dari firmiter ſibi perſuadentium, ac juſtum ob metum talium ſpectrorum eſſe reſciſſionem contractus conductionis aſſerentium: Age, in eorum gratiam ſupponamus, dari etiam ejusmodi ſpectra. Sufficiet enim & hic nobis, quod diſſentientes, ſi pari æquitate nobiſcum agere velint, minimum ſint conceſſuri, quod ſaltem plurimæ narrationes de talibus ſpectris fabulæ ſint. (o)

(o) Quodſi quis eò impudentiæ procedere velit, ut omnes vetularum & nugatorum fabulas de ſpectris domeſticis pro veris aut veroſimilibus habendas eſſe audeat, is noſſe debet, quod cum eo nullum ſit nobis negotium, ſcribimus enim in gratiam orbis ſanâ ratione utentis, non eorum, qui ſolo præjudicio autoritatis ducuntur.

§. XIV.

§. XIV.

Jam videamus, an metus ejusmodi ſpectrorum in virum conſtantem cadat? Negamus. Nam fortes & animoſi viri non torquentur à ſpectris, ſed meticuloſi, fœminæ, pueri &c. (p) *Metus ſpectrorum non cadit in virum conſtantem.*

(p) Loquitur iterum pro me Lavaterus *part.* 1. *c* 3. *p.* 15. *Qui forti & excelſo animo ſunt, ab omni metu vacui raro vident ſpectra. De Scythis, gente montana & bellicoſa traditur, quod eis nulla ſpectra appareant. Leones memorant, larvis non terreri: ſunt enim animoſi & impavidi.* Plutarchus *in vita Dionis à pueris, mulieribus, ægrotis, deliriis, & meticuloſis hominibus ſpectra videri*, jam ſuo tempore teſtatus eſt. Item Lavaterus *part.* 3. *cap.* 5. *p.* 184. optimum remedium adverſus ſpectra eſſe docet, *ut fortes ſimus, impavidi & conſtantes in vera fide.*

§. XV.

Quæ ratio uti valet in toto humano genere, cuicunque religioni quis ſit addictus, ita omnium maximè attendenda eſt inter eos, qui non ſolum Chriſtianæ, ſed inſuper Evangelicæ religioni addicti ſunt, (q) ut quibus ob evidentes rationes rariſſimè apparent ſpectra & larvæ (r). *Omnium minime vero apud A. C. addictos.*

(q) Lavaterus *part. I. cap.* 19. *p.* 83. *Qui conſtantes ſunt in vera fide, rarius hæc vident vel audiunt, quam ſuperſtitioſi, ut in aliis quoque rebus.*

(r) Tractat eâ de re Lavaterus *part.* 3. *integr. cap.* 2. cujus rubrica eſt: *Quænam ſit cauſa, quod noſtris temporibus pauci ſpiritus conſpiciantur vel audiantur.* Ubi *p.* 178 hæc habet: *Sunt aliæ quoque cauſæ, ob quas rariora ſint hæc. Si quis te ſemel, iterum, tertiò fallat, dein-*

261

deinceps aperis oculos, vides quid agat, quid moliatur. Ita cum ſæpius decepti ſumus ementitis viſionibus, non facile credimus, ſi nobis dicatur, aliquam animam vel ſpiritum apparuiſſe. Adhæc cum pauci nunc ſibi metuant à ſpectris, facile invenirentur, qui quærere ea vellent, videre, imò contrectare. Hoc ſcitur. Igitur nemo facile perſonam induit, aut aliàs animam eſſe mentitur. Pueris facilè perſuadetur, adeſſe virum atrum, proceram foeminam, quæ in ſaccum plorantes condat. Sed poſtquam adoleverint, non amplius larvis & hujuſcemodi ſermonibus terrentur. Ridebunt tuam ſtultitiam ſi deinceps ſic terrere eos inſtituas. Ita cum pueri eſſemus in ſcripturis, hoc eſt, ſenſum earum non aſſequeremur, potuerunt nobis multa perſuaderi. Nunc cum illas in omnibus linguis legimus, in illis quotidie proficimus, non patimur nobis ita illudi, nec cuivis apparitioni credimus. Quod ſpectra pepulit Bernenſium Monachorum detecta malitia? Terriculamenta in hortis & agris eriguntur ad pellendas aves, quæ etiam tandem nugas eſſe ſentiunt, nec amplius ejusmodi ludibriis abiguntur. Quid igitur mirum, ſi poſt maximam pietatis & veritatis jacturam homines, quantumvis ſimplices, tandem oculos aperiant.

§. XVI.

Ergo nec ob talem metum reſcindi poteſt conductio ædium.

Ex dictis jam facile definitur quæſtio, an conductor ædium poſſit recedere à conductione, non ſoluta mercede de qua convenit, prætendens metum ſpectrorum? Scilicet neganda eſt quæſtio, quia metus hic eſt omnino vanus, per hactenus dicta. (s)

(s) *Vani autem timoris juſta excuſatio non eſt l. 184 de R. I.* Propius ad rem facit *l. 27. § ult. ff. locati. Interrogatus eſt.*

eſt, ſi quis timoris cauſa emigraſſet, deberet mercedem nec ne? Reſpondit, ſi cauſa fuiſſet, cur periculum timeret, quamvis periculum vere non fuiſſet, tamen non debere mercedem. Sed ſi cauſa timoris juſta non fuiſſet, nihilominus debere. At vero vir conſtans & prudens, ut Horat. ait, *lib. 2. Epiſt. 2. in fine, nocturnos Lemures, portentaque Theſſala ridet.*

§. XVII.

Quid ſi fœmina ſit conductrix, annon huic ſaltem licebit reſcindere locationem metu ſpectrorum? Sane incivile eſſet, a fœmina poſtulare metum, qui cadat in virum conſtantem. At ſufficit, quod hic metus ſpectrorum ſit plane vanus, & qui ne quidem in fœminam conſtantem cadat. Ergo nec fœminæ metus locatori nocebit, ſed & ipſa, ſi manere nolit, mercedem ſolvere debet locatori. (t) *Etiamſi fœmina ædes conduxerit.*

(t) Fatemur equidem, non poſſe certâ regula comprehendi, quis juſtus dicatur metus, nec ex verbis legum eum accurate determinari, ſed potius prudentis judicis disquiſitioni id permittendum eſſe. qui ex circumſtantiis perſonæ, loci &c. id æſtimet. (Sic metum infamiæ aliquando juſtum eſſe, non obſtante *l. 7. pr. quod met. cauſ.* oſtendit Dn. Præſes *diſſert. de exiſtimatione famâ, & infamiâ* §. 8.) Fatemur cum Gloſſâ *in cap. cum locum* 14. *X. de ſponſal.* minorem metum ſufficere in muliere quàm in viro. Et licet Honorius III. *cap. conſultationi tuæ* 28. *X. eod.* loquens de muliere, requirat metum, qui cadat in virum conſtantem, fatemur tamen, ea verba magis proverbii loco pro metu non vano accipi debere, quam ut verbis ipſis inhæreamus. Wiſſenb. ad *l.* 148. *de R. I.* Interim ſufficit, quod probaverimus hactenus, vanum omnino eſſe metum ſpectrorum ædes infeſtantium.

§. XIIX.

Reſpondetur ad diſſentientium autoritates.

Sed forte tamen non eſt vanus ille metus. Videamus. Oſtenderunt id JCti celebres. At quinam? Pontificii. u) At hi ſuperſtitione ſeducti ſcripſerunt. Imo & Evangelici x) At hi nimiâ credulitate peccarunt, & rationibus juſtis deſtituti ſunt. Atque ne hoc gratis dixiſſe videamur, demus cauſæ advocatum. Et quem alium quam Dionyſium Gothofredum, y) cujus autoritatem penè ſecuti ſunt reliqui JCti proteſtantes.

u) Citat Wiſſenb. *Exerc.* 37 *ad Pand. th.* 18. Covarruviam 4. *var. c* 6. Mornacium *in l.* 27 §. 1. *de locat.* Gomezium 2. *reſol.* 3. *n.* 3. Tuldenum *in tit. C. de locat. n.* 12.

x) Dionyſ. Gothofr. *ad d. l.* 27 §. 1. Wiſſenbach. *l. c.* Huber. *in prælect. ad inſtit.* aliique innumeri.

y) Ita vero Gothofredus. *Memini, me adoleſcente Ludovicum Sanctonium, diſertiſſimum in foro Pariſienſi advocatum, curatorem & cognatum meum, clienti cuidam remiſſionem penſionis impetraſſe, conquerenti, ſe propter ſpectra, idola, ſeu phantaſmata, domui conductæ infeſta frui non poſſe. Movebar, quod cum conductio emtioni ſimilis eſſet, conductio ſtatim in conductorem periculum rei locatæ transferre videretur. Ille hanc hypotheſin emtioni fructuum futurorum comparabat, qui ſi nulli extitiſſent, conſtabat, nullam venditionem eſſe, igitur nullam hic conductionem eſſe, quod ejusmodi ſpectra habitationem impedirent. Dicebam, conductorem eo caſu non ferendum, qui ſibi ſponte metum accerſeret, cum conſtaret ex Plinio* epiſt. 7. cap. 27. *Athenodorum Philoſophum Athenis minimè eas res expaviſſe. Metum autem eum non eſſe conſiderandum, qui in conſtantem virum non poſſit cadere. Ille non exemplis, ſed legibus judicandum eſſe. Quam*

etiam

etiam illam unicum Athenodorum proferri, non unum aut alterum. Raros reperiri, qui non talibus ſpectris occurrentibus expaveſcant. Hinc liquere, motum hunc non minus verum eſſe, quod unicus Athenodorus in hoc caſu talia ſpectra non reformidaverit. Nec enim, quæ ſemel, vel iterum eveniunt, à legiſlatore conſiderari. Adhæc dicebat, argumentum feciſſe judicibus, quod hujusmodi ſpectris domus non modo, ſed & regiones integræ deſertæ fuerint redditæ. Utebatur autem teſtibus omni exceptione majoribus: ſcripturâ divina ſcilicet, Matth. 9. Marc. 5. Luc. 8. *Locum ex Plinio juniore citabat* l. 27. epiſt. 7. *Proferebat pariter hiſtoriam umbræ Samuelis, juſſu Saulis evocatæ, & Auguſtini locum inſignem* in libro de curâ pro mortuis agendâ. *Quod eo lubentius adſcripſit, ut vel ex hoc loco bene merenti cognato, quondam curatori gratiam non immemoris animi qualem qualem referrem, quem ſummo & exacta juris noſtri cognitio, ut & mores placidi & integerrimi ad majores poſt honores, non in patriâ tantum Lutetiæ, ſed apud ipſum patriæ patrem, hoc eſt Regem, commendatiſſimum provexerunt. His adde, quæ ad hanc quæſtionem: An remiſſio penſionis vel emigratio peti poſſit ob peſtem larvas & ſtrigas ſcribit Arnoldus Ferronius, Chriſtophorus Poreus, Guido Papa. Vide etiam Gregorium, Lucianum, Alexandrum ab Alexandro, Pauſaniam, Ælianum, Leonicum, &c. Autorem mallei maleficarum &c.* Loca Autorum modo nominatorum vide apud ipſum Gothofredum.

§. XIX.

In ſpecie ad autoritatem curatoris Gothofredi.

Ubi initio patet, Gothofredum hic, ex nimio affectu in curatorem ſuum, perſuaſum eſſe de juſtitia ſententiæ pro conductore latæ, quemadmodum ſupra (z) oſtendimus, Philippum Melanthonem, ex nimio amore erga amitam ſuam, credidiſſe veritatem apparitionis

aſſerta. Deinde falſum eſt, quod fructibus futuris venditis, venditio nulla ſit, ſi nulli fructus naſcantur, etſi hic error communis ſit, & occaſionem dederit diſtinctioni inter venditionem ſpei & rei ſperatæ. Non enim video, cur non idem jus obtinere debeat in venditione fructuum futurorum, quod obtinet in venditione captus piſcium, ſi modo idem utrobique actum fuerit. Sed occaſionem errandi ſumſerunt Dd quod caſus varios in legibus Romanis de fructibus futuris agentes v. gr. l. 8. *pr. l. 39. §. 1. l. 78. in fine ff de contr emt. l. 1. in fine de Cond. & demonſtr. l. interdum* 73. *de V. O.* parum apte miſcuerint, & non recte explicaverint. Conf. Schilt. *Exerc.* 30. §. 29. Sed hæc quidem prolixius exponere inſtituti ratio non patitur.

(f) Ob rationem modo *lit. d.* indicatam.

§. XXI.

Equidem Gothofredus, dum cognato ſuo oppoſuit, metum ſpectrorum non cadere in virum conſtantem, recte id fecit, (g) ſed melius feciſſet, ſi ad alia exempla provocaſſet, quam ad exemplum Athenodori philoſophi. (h) Quæ vero Advocatus contra reſpondet, variis modis impingunt, partim torquendo quædam brocardica ex legibus, (i) partim talia in contradictione afferendo, quæ vel aperte falſa ſunt, (l) vel miſcent metum verum cum metu juſto. (m) *Et ad rationes utrobique prolatas circa quæſtionem, an metus hic ſpectrorum cadat in virum conſtantem?*

(g) Per ſupra dicta §. 16. & 17.

(h) Nam ita occaſionem dedit adverſario, ex eadem narratione Plinii de Athenodoro, ſtatim provocandi ad exiſtentiam ſpectrorum ædes infeſtantium, quam tamen ſupra cum ratione negavimus §. 12. Deinde dedit occaſionem adverſario, ut urgere potuiſſet, quamvis id

E haud

haud fecerit, a Philoſopho ad quemlibet virum conſtantem non poſſe argumentum duci: Debere quidem omnem Philoſophum eſſe virum conſtantem, ſed non omnem virum conſtantem eſſe philoſophum, ſed Philoſophiam excelſius quid docere, quod in alios homines etiam alias conſtantes non cadat. Et annon alia exempla virorum conſtantium non philoſophorum habebat Gothofredus, quæ Advocato illi opponeret? Sed excuſamus ejus adoleſcentiam, tum temporis experientia deſtitutam.

(i) Initio: *non exemplis judicandum, ſed legibus;* Si ullo in negotio, certe in præſente, hoc brocardicum male applicatum eſt. Valet illud, quando quæritur de moralitate actionum & imprimis de juſtitia & injuſtitia: Haud quaquam vero, ubi agitur de examinando metu virili & puerili. Hic utique exemplis opus eſt, & arbitrio judicis, non legibus, per dicta ſuperius §. 17. *lit. i.* Et ipſe Advocatus poſtea ad exempla provocat aliorum ſpectra metuentium. Deinde quam inconvenienter iſtud adducitur: *Quod ſemel aut bis fit, de eo non fiunt leges.* Sane hic non agitur de prudentia legislatoria, ſed de applicatione legum ad facta ſingularia. At hæc talibus circumſtantiis poſſunt eſſe prædita, ut inter rariſſimos caſus referri mereantur. An propterea dicemus, ceſſare JCti officium aut Judicis, quod caſus ſit rariſſimus? Imo, ſi procardicum illud ad rem præſentem ſpectaret, poſſemus potius invertere, non ſuccurrendum eſſe conductori, ob metum ſpectrorum remiſſionem penſionis petenti, quia videlicet hi caſus raro contingunt, per dicta §. 12. 13.

(l) Etſi enim recte oppoſuerit adoleſcenti Gothofredo, quod unicum proferatur (ab ipſo ſcilicet) exemplum Athenodori, non unum & alterum, quem nævum in Gothofredo jam notavimus *lit. b.* id tamen falſum eſt,

quod

quod addit: *Raros reperiri, qui non apparentibus talibus ſpectris expaveſcant.* Fuere enim omnibus temporibus & apud Ethnicos & apud Chriſtianos, etiam apud Pontificios, & adhuc hodienum ſunt, non pauci, qui iſtas nugas ſpectrorum ædes infeſtantium rident, & fortitudine animi ſui larvas iſtas deceptrices abigunt. Etſi non ſit diffitendum, meticuloſos fortè plures eſſe, ac ſemper fuiſſe. Sed uti multitudo errantium non parit errori patrocinium, ita nec multitudo metuentium poteſt parere metui demonſtrationem conſtantiæ virilis, &c.

(m) Quid enim hoc eſt, quod ait, *hinc liquere, metum hunc non minus* verum *eſſe, quod unicus Athenodorus talia ſpectra non reformidaverit.* Utique metus quicunque vanus, verus metus eſt, & ſæpe ſo tiſſimus ac conſtans, ut ex effectibus patet. At non in quæſtione erat, an metus talis ſit verus an fictus, ſed an in virum fortem & conſtantem cadens. Vigilantibus jura ſunt ſcripta, non negligentibus, etſi negligentes verè vigilent. Ita metuentibus ſuccurrunt leges, non quibusvis, etſi verè metuentibus, ſed qui juſtâ ex causâ metuunt. *Metum, non vani hominis,* inquit Gaius *l. 6. quod metus cauſa, ſed qui meritò & in hominem conſtantiſſimum cadit, ad hoc edictum pertinere dicemus.* Scilicet cauſa juſta metuendi hic examinanda eſt, in tantum, ut ne quidem ad veritatem aut falſitatem periculi, quod metuitur, reſpiciatur, *d. l.* 27 §. *1. locati*, id eſt, etſi periculum, quod metuitur, fortè extiterit, modo juſta cauſa metuendi ſubfuerit.

§. XXII.

Denique nihil probat provocatio Advocati ad exiſtentiam ſpectrorum, quanquam nec hæc juſtâ ratione ab ipſo fuerit probata, omnium minimè verò *Denique ad argumentum ab exiſtentia ſpectrorum deſumtum.*

vero exiſtentia ſpectrorum ædes infeſtantium, (o) quanquam ejus probatio aliquo modo a Gothofredo fuiſſet admittenda. (p)

(n) Reſpicio ad illa verba: *Adhæc dicebat, argumentum feciſſe judicibus, quod hujusmodi ſpectris domus non modo ſed & regiones integræ deſertæ fuerint redditæ.* Hic varia monenda. Primo: Etſi probatum eſſet ab ipſo, etſi probaretur dari etiam ſpectra, quæ integras regiodari ſpectra propterea tamen non probatum eſſet, dari ſpectra ædes infeſtantia, per dicta §. 11. & 12. Deinde nes deſertas fecerint, propterea tamen non probaſſet, ergo dantur etiam ſpectra ædes infeſtantia, quia non ſolum à poſitione generis ad poſitionem certæ ſpeciei non licet argumentari, ſed etiam non valet conſequentia ab exiſtentia ſpeciei unius, ad exiſtentiam ſpeciei alterius, ut vel pueris in ſchola notum eſt. Tertio, etiamſi de vtriuſque ſpeciei exiſtentia conſtaret, non tamen de exiſtentiæ frequentia, non deſineret metus eſſe vanus & in virum conſtantem non cadens, per dicta §. 13. 14. 15.

(o) Quid ex allatis textibus Scripturæ Sacræ voluerit probare Gothofredi cognatus, vix divinando aſſequi poſſumus. Sane loca Matthæi, Marci, & Lucæ ab ipſo adducta nequaquam de ſpectris loquuntur, ſed de hominibus dæmoniacis. Et quamc. etiam explicationem Theologorum de umbra Samuelis à Saule provocata ſequaris, nunquam tamen inde probabitur, quod ea pro ſpectro vel ædes, vel regiones integras deſertas reddente haberi debeat. Auguſtini liber, de curâ pro mortuis, quamvis jam non ſit ad manus, quicquid tamen ille dicat, doctrinæ noſtræ id parum obſtabit, per ea, quæ jam de Auguſtini imbecillitate notavimus ſuprà *ad §. 7. lit. r & ad §. 12. lit. l.*

(p) Scilicet illa probatio de ſpectro ædes infeſtante ex Plinio.

nio. Valebat enim probatio illa exiſtentiæ ſpectri ædes deſertas reddendis adverſus Gothofredum, ut jam notavimus ad §. *præced. lit. h.* Non valet adverſus nos propter dicta ſuperius §. 12. *lit. k.*

§. XXIII.

Non vero opus eſt, ut in autoribus ab ipſo Gothofredo ulterius adductis (q) nos detineamus, cum partim ex ſuperius dictis pateat, quid hic reſpondendum ſit, (r) partim etiam locus ex Alexandro ab Alexandro, ad quem provocavit, (ſ) magis fabulam recenſeat, quam ut noſtræ ſententiæ opponi poſſit (t).

Cur ad autoritates reliquas à Gothofredo adductas non reſpondeamus. Fabula ex Alex. ab Alex.

(q) *Vide §. 18. lit. y. in fine.*
(r) *Vide §. 6. ſeq. ibique dicta.*
(s) Extat ille in *diebus Genialibus* Alex. ab Alex. *lib. 5. c. 23.* *Nota & vulgaris res eſt, ædes quasdam Romæ, quas ego incolui, evidentiſſimis oſtentis ita infames, ut nemo illas incolere auſus fuerit, quin asſiduis umbrarum illuſionibus & tetris imaginibus, noctibus ferè ſingulis inquietetur: in quibus præter nocturnos tumultus, quos medio ferè noctis ſilentio audiebamus, & horrendos fremitus cum eiulatu, ſtriduloque vocis ſono, quibus lachrymari & tremere videbatur, ſpeciem hominis ſqualidâ facie, vultu minaci, nigro corpore, aſpectu formidabili nomen ſuum exprimentem, & opem implorantem, cernebamus, ſed ne hoc quis fabuloſum aut commentitium putet, auctor eſt Nicolaus Tuba, vir multæ & expertæ fidei, qui, cum rei explorandæ gratia cum nonnullis doctis juvenibus prima facie ad nos adventaſſent, cupido inceſſit animo, hæc, quæ à me promebantur, vero teſtimonio experiri, &, an vera eſſent, intueri.*

266

Et ne quid inexpertum relinquerent, noctem der vigilem egere mecum, ut rem notam exploratamque haberent. Neque eos opinio feſellit. Nam cum accenſis luminibus pervigiles ſtarent, haud procul ſpecies hæc dirâ terribilique facie & vultu tetro repræſentata eſt, quam ipſi tumultuari, & diris nos vocibus agitare videbant. Cumque omnia clamore & tumultu ſtreperent, poſt multa oculorum ludibria tantum formidinis pavorisque intulit, ut territi & trepidi vix mente incolumi ſatis conſtarent. Et cum totæ ædes gemitu funeſto miſcerentur, ſingulisque cubiculis peſtis illa importuna obſervaretur, dum propius accederemus, illam retro cedere, & querulâ voce lumen effugere cernebamq. *Demum cum multum diuque tumultuata fuiſſet, haud multo poſt, ubi multum noctis proceſſit, viſio omnis illa dilapſa eſt. Sed præ ceteris, quæ ibi expertus ſum, non omittam miraculum ingens, quod mihi planè vigilanti majore aliquanto trepidatione haud multò poſt obvenit: nam cum tenebris obortis cubiculi fores obſeraſſem firma ferâ, jaceremque in lectulo, nulla adhuc quiete compoſita, lumine accenſo, horribilem illam ſpeciem foris jam tumultuari, & cubiculi fores manibus pulſare ſentiebam. Nec multo poſt ſimulacrum illud* opertis adictisque foribus (vix credibile dictu) per commiſſuras ac rimas in cubiculum ſe intromiſit: *quod* ſub lectulo meo jacens *cum Marcus, alumnus & cliens meus, utpote qui è conſpectu cubabat, tetra & dira facie adſpiceret, pavore ſubito conſternatus, luctu & gemitu omnia opplebat, ipſumque intromiſſum non ſine formidine clamabat. Idque cum mihi, qui clauſum cubiculi oſtium aſpicerem, vix credibile videretur, interim dirum illud ſimulacrum,*

quod

quod ſub lectulo jacebat meo, manum & brachium protendere, lumenque, quod juxta aderat, extinguere *vidimus. Quo extincto libellos meos, & quicquid rerum erat, querula voce miſcere ac omnia evertere non deſtitit. Mox cum ad tumultum exciti ſocii eo ſe contuliſſent*, lumenque intromiſſuri *obverſarentur veſtibulo*, interim *ipſum* apertum cubiculi oſtium manu aperire, & foras effugere vidimus. *Erat enim ipſius ſpecies, ut plane perſpeximus, ſimulacro hominis nigerrimo non abſimilis. Illud utique mirum fuerit, dignumque memoratu, figuram illam, dum nobiſcum ſic luctaretur, cum* fores cubiculi reſeraſſet, *ab his, qui lumen intromiſere, minime conſpectum, ſed cum primum cubiculi fores exivit, elapſum ex oculis, illico diſceſſiſſe, & in auras evanuiſſe.*

(t) Ut enim taceam, his quasdam circumſtantias immiſceri ab Alexandro, diverſis typis in nota præcedente impreſſas, quæ fraudis humanæ intervenientis magnam ſuſpicionem excitent, ſic ad hoc caput Alexandri commentatur Andreas Tiraquellus JCtus celebris. *Simile quippiam refert Plinius junior l. 5.* epiſt. 5. *Sed ut ſemel dicam, quid de hiſce rebus ſentiam, ego mera ſomnia eſſe puto.* Add. Alex. *lib. 2. cap. 9. ibique idem* Tiraquellus.

§ XXIV.

Pergimus ad uſum forenſem doctrinæ noſtræ. Ubi ab initio quæritur: an hæc controverſia ad forum ſeculare pertineat, an ad Eccleſiaſticum? Apud proteſtantes haud dubie ad judices cauſarum civilium pertinebit. (u) Apud Pontificios quæſtionem hanc foro Eccleſiaſtico vindicari debere, nec cauſam video, nec, qui eam huic foro diſerte vindicet, deprehendi, (x) etſi judices cauſarum ci- *Ad forum civile, non Eccleſiaſticum pertinere hanc controverſiam.*

vi-

vilium in ſententiis ſecundum doctrinam noſtram ferendis, caute proceſſiſſe, & cum proteſtatione quaſi addita, ne irritarent Clerum Pontificium, talium ſpectrorum autorem præcipuum, (y) obſervaverim. (z)

(u) B. Strykius *in Uſ. Moderno Pand. ad tit. locati cond. §. ult. in fine. Hoc fere ridiculum eſt, quod quæſtionem hanc de ſpectris & nocturnis illuſionibus, non ad judicem Laicum, ſed Eccleſiaſticum pertinere velint Papon.* de arreſt. regn. Gall. lib. 10. tit. 3. arreſt. 10. *Pacian.* de locat. conduct. c 61, n. 12. *niſi forte hoc ad Exorciſationes ſpectrorum referre velis.* Hæ vero cum in Eccleſiis noſtris non ſint in uſu, adhuc magis ridiculum eſſet, ſi quis apud nos hanc quæſtionem ad forum Eccleſiaſticum trahere vellet.

(x) Nam video, quod Paponius *d. l. arreſt.* 9. iſta quidem verba adhibeat: *La meſme Cour* (de Paris & *celle de Bourdeaux n'ont voulu de puis ainſi juger d'autant, que la queſtion apartient à la religion.* Sed cum ſe referat ad Choppinum, ſenſus horum verborum ex hoc autore erit inquirendus. Ita vero Choppinus *de Sacra Politia lib. 3. tit. 7. n. 12. p. 792. Cauſam demum publice agitatam Patres Conſilii eſſe pronuntiarunt, inquilino interim locationi ſtare condemnato &c. Ex hoc autem Curiæ decreto obſervanda civilis Politiæ prudens cum Religione conſenſio, ac velut conſociatio Reipublicæ ſalutaris. Iſtic enim ſenatus merito ſuſpendit ea de re judicium, ad ſacram diſciplinam pertinente, ne quid ex iis forte novaretur, quæ Eccleſiaſticæ ſunt profeſſionis & cognitionis. Politicum vero privatæ controverſiæ caput, quod in temporaria ædium locatione poſitum erat, à Patribus definitum eſt, civilem hominum inter ipſos ſocietatem mutuis commerciis deviciendam ac retinendam.* Scilicet ſeparandæ hic ſunt duæ quæ-

ſtio-

ſtiones. Una, an apparitiones ſpectrorum vere exiſtant, an ſaltem ſint vanæ imaginationes conductorum? Poſterius affirmaverat Choppinus locatorum partes ſuſtinens, prius advocatus conductoris. Hanc quæſtionem definire noluit Senatus Pariſienſis, tanquam quæ pertineret ad forum Eccleſiaſticum. Altera, an propter metum ſpectrorum, conductor poſſit recedere a contractus quam contra conductorem definivit Magiſtratus Politicus.

(y) *Vide ſupra dicta* §. 4. *lit. i.*

(z) *Vide modo notata lit. x.* Quamvis, ſi verum fateri velimus, hæc proteſtatio non multum proſit Clero Pontificio, cum plane ſit facto contraria. Dixit ſenatus, ſe deciſionem controverſiæ an veræ ſint apparitiones ſpectrorum, relinquere judicio Cleri, & tamen pronuntiavit, quod conductor debeat ſervare contractum: id eſt, quod eius metus ſpectrorum ſit pro vano habendus. Non poterat autem pro vano haberi, ſi apparitiones ſpectrorum ædes infeſtantium, veras eſſe judicaſſet ſenatus.

§. XXV.

Quod itaque ipſum uſum fori attinet, conſtat in locis equidem, ubi Pontificia religio viget, a Judicibus ſuperſtitioſis, & fabulis Cleri Pontificii nimis addictis, aliquando pro conductoribus eſſe pronuntiatum. (a) *Apud Pontificios aliquando pro conductoribus pronuntiatum.*

(a) Huc pertinet exemplum, cujus Dionyſius Gothofredus meminit *ſupra th. 18. lit. y.* Item aliud, a quo provocavit locator ad Senatum Pariſienſem, ubi Turonum Proprætor Anno 1575. diſſolvi conductionem decrevit, quod refert Choppinus *d. l. n. p.* 784. Ita Didacus Covarruvias *variar. reſol. l. 4. c. 6.* ſemel atque iterum ita judicatum eſſe in Prætorio Granatenſi refert,

fert. Quod in Hiſpania eo minus mirandum, ubi Clerus majore potentia prædicus eſt, quam in aliis regnis religioni Pontificiæ addictis.

§. XXVI.

Aliquando contra eos.

Contra in aliis locis, ubi Magiſtratus Politicus iſtas vanas doctrinas Cleri, de apparitionibus animarum, ad pias fraudes pertinere ſenſit, ſœpius adverſus conductores, ut illis ſine præſtatione penſionis, à contractu locationis recedere non liceret, ſententiam dixit (b).

(b) Huc refer exemplum jam ex Choppino *ad* §. 24 *lit. x.* adductum. Item alia, quorum meminit Paponius *d. l.* 10. *arreſto* 9. *Par arreſt du parlement de Bordeaux prononcè en robbes rouges par M. le Preſident de Neesmon le* 29. *Mars* 1595, *que le meſme Caron rapporte* livre 8. de ſes Reſponſ. chap. 232. *& apres luy Peleus rapporte du* 20. *Mars la forme, qu'il a eſté prononcé* en ſes Queſtions illuſtres chapitr. 150. *Au proces mis par devant le Senechal de Guyenne, ou ſon Lieutenamt entre Robert de Vigue, proprietaire de certaine maiſon ſiſe à Bordeaux, appellant, & Ieun le Tapy locataire intimè, la cour mit l' appellation & ce, donc avoit appellé au neant, & cependant deputa commiſſaires pour ſe transporter ſur les lieux, & viſiter la maiſon tant de l' intimè, que des voiſins, pour eſtre juges oculaires du fait de la cauſe: la Cour n' adjouſtant facilement foy à tels ſpectres illuſions pretendues, ainſi, qu'a remarquè auparavant longuement le dicte Arnoldus Ferronius, Conſeiller en ce parlement*, en ſon Commentaire ſur la Couſtume de Bordeaux tit. de locato § 3. &c. Tertium exemplum præbet Lucianus Svavis (Lucien Soeſve

Soefve) *dans le nouveau recueil des pluſieurs queſtions notables cent 2. chap. 32.* ubi refert, in ſimili cauſa judicatum fuiſſe in ſupremo Parlamento Pariſienſi, contra conductorem, inprimis cum ſolæ fœminæ a conductore productæ eſſent ad probandam ſpectrorum apparitionem, quæ depoſuerant, lectos & ſtragulas ipſis fuiſſe nocte per vim inviſibilem ablatas, cibariaque remota, maſſas quaſi igneas in ædibus huc illuc volutatas, tigna ex ſuperiore domus parte deiecta; ſenſiſſe etiam ſe circa ventriculi regionem ita comprimi, ut vix ſpiritum ducere potuerint. Quæ omnia vel a naturalibus cauſis, vel hominum illudentium artibus orta eſſe poterant. Accedebat, quod ſpectrum a nomine viſum eſſet, aut plagas hominibus inflixiſſet, vel aliud damnum dediſſet. Vid. Dn. Præſid. *in addit. nov. ad Huber. prælect. ad tit. Inſt. de locat. cond. p.* 304.

§. XXVII.

Apud Proteſtantes ipſa quæſtio rariſſime in foro ventilatur.

Apud Proteſtantes, etſi non pauci JCtorum in commentariis juris doctrinæ noſtræ contradicant, non tamen facile occurret exemplum ſententiæ, pro conductoribus latæ, quia videlicet caſus de ſpectris ædes infeſtantibus, non obveniunt in uſu forenſi, ob rationes ſupra adductas. (c)

(c) Supra §. 15. *lit. n.*

§. XXIIX.

Sententiæ contra conductores exemplum.

Poſſumus tamen adducere exemplum, ubi ſecundum ſententiam noſtram metus ſpectrorum pro vano fuit declaratus, & conductoribus ſilentium impoſitum atque diligenter in autores fictarum apparitionum inquiſitum. (d)

269

(d) Conductor quidem Berolini ædes locatoris ſpectris infeſtari aſſerebat, & eum in finem producebat teſtes domeſticos. Locator excipiebat, id fieri per calumniam, & ad fraudem detegendam obtinebat, ut autoritate publica militibus cuſtodia ædium nocturna committeretur, qui cum per aliquot noctes excubias egiſſent, & nihil inſoliti animadvertiſſent, locator urgebat, ut conductor ipſi ob diffamatas ædes ſatisfaceret, & ancillam conductoris, a qua diffamatio illa ortum duxerat, carcere mancipari curabat. Cum vero hanc ad juratam purgationem, an vera an falſa depoſuiſſet, admittere non videretur eſſe conſultum, ob metum perjurii, ſequenti modo a JCtis Hallenſibus Anno 1709. pronuntiatum fuit menſe Aprili. Daß S. B. durch zween Prediger des Orts vor Gerichte beweglich zuzureden, die Warheit nicht zu verheelen, und ſie dann ernſtlich zu befragen, ob dasjenige was ſie ausgeſagt, nicht von ihr erdichtet, oder von andern, und von wem, daß ſie ſolches vorgeben ſolte, ihr an die Hand gegeben ſey; auch zu was Ende ſolches geſchehen? Und ergehet ſodann ihrer Perſon halber oder ſonſten in der Sache ferner was recht iſt. So viel C. E. betrifft, nachdem die von ihm geſchehene Diffamation des L. Hauſes in actis gnugſam bewieſen worden, ſo wird ihm geſtalten Sachen nach ein ewiges Stillſchweigen auferleget, und iſt er hiernächſt über die act. n. 20. ad art 5. von denen Zeugen gemeldete ärgerliche Reden zu vernehmen, und mit ſeiner Nothdurfft deswegen zu hören, worauf ſo dann auch ſeiner Beſtraffung halber oder ſonſten ergehet was ſich zu Recht gebühret. Et mox eod. anno menſe Junio. Daß wider S. B. weiter nichts vorzunehmen, ſondern ſie gegen Leiſtung des gewöhnlichen Urphedens nunmehro der gefänglichen Hafft wieder zu erlaſſen. So viel C. E. betrifft, iſt ſelbiger ſeines

nes Einwendens ungeachtet, auf die n 37. ſpecificirten Umbſtände mit Categoriſcher Antwort ſub pœna confeſſi & convicti, ſich einzulaſſen, ſchuldig.

COROLLARIUM.

FAutores ſpectrorum elegantem cautelam ſuppeditant judicibus, ne facile credant teſtibus ſuper delictis ab aliis commiſſis, vel ſuper indiciis deponentibus. Ita enim Lavaterus *Part. I. cap. 19. p. 86. Audivi ex viro gravi ac prudente, ditionis Tigurinæ præfecto, qui aſſeverabat, ſe æſtate ſummo mane cum ſervo ſuo iter facientem per paſcua, vidiſſe quendam ſibi optimè notum, qui equæ ſeſe nefarie commiſceret. Se obſtupefactum reflexiſſe iter, pulſaviſſe ædes illius, quem putabant ſe vidiſſe, atque certo comperiiſſe, quod ille cubiculo ſuo nunquam egreſſus eſſet. Et niſi omnia diligenter exploraſſet, bonus & honeſtus vir in carcerem detruſus & tormentis ſubjectus fuiſſet. Hanc hiſtoriam ideo recito, ut JUDICES in hujusmodi caſibus CAUTI ſint. Diabolus enim hac via ſæpè innocentibus inſidiatur. Uxor Henrici ſecundi Imperatoris, Chunegunda, ſuſpecta fuit de adulterio, rumoresque ſparſi, quod nobili quodam juvene in aulâ nimis familiariter uteretur. Diabolica enim illius juvenis ſpecies è cubiculo Auguſtæ egrediens, ſæpe conſpecta fuit. Illa poſteà calcando ignitos vomeres, absque ullo pedum detrimento, ſuam innocentiam declaravit.* Quid ego de iſtis hiſtoriolis ſentiam, ex diſputatione facile patebit. Non tamen ſuaderem judici, ut hodie ejusmodi cautelam pro ratione decidendi afferat, etiam apud Pontificios, nec Advocato, ut in

eâ

Digitized by Google

eâ fundamentum ponat defendendorum inquiſitorum, niſi hi forte æquè faventes Judices habeant, uti Chunegunda imperatrix. Nam probatio quidem innocentiæ per ignitos vomeres, hodiè, etiam apud Pontificios, cautelam illam non adjuvabit.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

Digitized by Google